PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Leto V - Cena 15 lir - 10 jugolir - 2.50 din | TRST nedelja 26. junija 1949 | Poštnina plačana v gotovini Spedizione in abbon. postale | Štev. 151 (1241)

V SREDO 29. T. M. BO V ULICI RUGGERO MANNA 29

zasedanje glavnega odbora Osvobodilne fronte

SLOVENSKEGA NARODA ZA TRZASKO OZEMLJE S SLEDECIM DNEVNIM REDOM:

1. POLITICNA ANALIZA IN PERSPEKTIVE DELA.
2. SKLEPI.
3. IZGLASOVANJE RESOLUCIJ.
4. RAZNO.

Protestno zborovanje v Ljubljani proti krivičnim sklepom glede Koroške

Koroški Slovenci bodo nadaljevali borbo za narodno osvoboditev in za priključitev k Jugoslaviji - Izjave jugoslovanskega poslanika Rističa o klevetniških vesteh o tajnih pogajanjih

LJUBLJANA, 25. — V Ljubljani je bilo veliko protestno zborovanje proti krivičnim sklepom sveta zunanjih ministrov o vprašanju Slovenske Koroške. Zborovanja so se udeležili deset tisoči delavcev. Predsednik Zveze koroških borcev tov. Franc Primožič je obsodil krivične sklepe sveta zunanjih ministrov, ki priznavajo senžermenski diktat in potrditev imperialističnih teženj velike Nemčije, ki so v preteklosti odprle pot hitlerizmu in uničevanju koroških Slovencev. Primožič je govoril o sodelovanju koroških Slovencev v pretekli vojni in je poudaril, da so bili koroški Slovenci edina sila na ozemlju tretjega rajha, ki je pod vodstvom KPJ vodila borbo proti nacizmu z zaupanjem, da bo Slovenska Koroška priključena Jugoslaviji, kar jim je jamčila atlantska karta.

Ob zaključku svojega govora je Primožič poudaril, da bodo koroški Slovenci, naslanjajoč se na moralno in politično oporo narodov Jugoslavije nadaljevali borbo za narodno osvoboditev in za priključitev k Jugoslaviji. Navzoči so sprejeli resolucijo, ki obsoja sklepe sveta zunanjih ministrov glede Slovenske Koroške in izraža solidarnost s poročilom, ki ga je objavilo jugoslovansko zunanje ministrstvo.

Po zborovanju je sledila manifestacija solidarnosti s pravično borbo koroških Slovencev.

Jugoslovanski poslanik v Parizu Ristič je v razgovoru s predstavnikom AFP izjavil: «Nismo hoteli ovirati sklenitve mirovne pogodbe z Avstrijo in tudi ne kompromitirati možnosti sporazuma med štirimi velikimi, ki je tudi v interesu Jugoslavije; toda nočemo se odpovedati zahtevam, glede katerih ni bilo nikoli dokazano, da so neupravičene, in je zgodovina dokazala njihovo utemeljenost. Iz tega vzroka sem zahteval, da bi štirim velikim sporočil stališče svoje vlade, preden sprejmejo dokončni sklep o avstrijski pogodbi.

Zahtevali smo samo, je nadaljeval poslanik, naj se ne bi sprejel noben sklep, ne da bi prej slišali naše mnenje, naj bi naših zahtev ne odbili «a priori» načelno in v celoti. Dovolj smo dokazali, da nismo nespravljivi. Samo Schuman me je sprejel osebno. Imel sem samo en sestanek z Bevinom, ki pa je bil odložen na prihodnji dan; četrt ure pred sestankom so mi sporočili, da me bo sprejel lord Henderson. Tako sta tudi Acheson in Višinski odredila, naj me sprejmeta Reber in Bogomolov. Jugoslovanski predstavnik je torej lahko govoril funkcionarjem drugega reda, ki so izjavili, da bodo sporočili vsebino razgovora svojim ministrom. Kmalu nato je ravnatelj jugoslovanskega zunanjega ministrstva Brilej prišel v Pariz in zaprosil za sprejem pri sovjetskem namestniku za avstrijsko pogodbo Zarubinu. Od njega ni dobil nobenega odgovora.

V tem času je bil avstrijski zunanji minister Gruber v stalnem stiku s štirimi ministri. Ni važno vedeti, ali je Avstrija «bivša sovražna» država ali «osvobojena» država: Logika je vsaj zahtevala, da bi se slišalo mnenje Jugoslavije, zavezniške države, ki je v mejah možnosti sodelovala pri osvoboditvi Avstrije same. To je bilo malo elegantno. Ne vidim, kaj bi stalo štiri ministre pokazati isto teoretično dobro voljo do Avstrije in Jugoslavije. Toda še več. Ravno glede mojih razgovorov z Bevinom in lordom Hendersonom — t. j. glede razgovora, ki ga ni bilo, in glede drugega razgovora, ki je bil strogo omejen na avstrijska vprašanja, kar lahko potrdi zapisnik, ki ga je stenografiral britanski funkcionar med razgovorom, se je v angleškem in ameriškem tisku govorilo o kdo ve kakšnih tajnih pogajanjih, ki naj bi imela namen doseči za Jugoslavijo ali ponuditi ji zahodno gospodarsko pomoč v zameno za opustitev zahtev po Slovenski Koroški.

V nobenem od mojih razgovorov med konferenco štirih ni bila izrečena ena sama beseda, ki bi se nanašala na gospodarska vprašanja. Vedno smo izjavili, da hočemo razviti naše trgovinske izmenjave z zahodom ravno tako kakor z ljudskimi demokracijami pod edinim pogojem, da se pogajanja vodijo na popolni enakopravnosti. Toda to nima nič opraviti z našimi narodnostnimi zahtevami. Ni šlo za sklenitev take trgovine, ki je nesprejemljiva za naše ljudstvo».

* * *

V ameriškem državnem departmanu javljajo, da se bodo razgovori štirih o mirovni pogodbi z Avstrijo nadaljevali v Londonu 30. junija.

V Avstriji se obnavlja nacistična stranka

Sovjetski predstavnik v nadzorstvenem svetu za Avstrijo zahteva kaznovanje nacističnih zločincev in preprečitev obnavljanja nacističnih organizacij

DUNAJ, 25. (Tanjug) — Na včerajšnji redni seji zavezniškega nadzorstvenega sveta za Avstrijo je sovjetski predstavnik general Sviridov opozoril člane sveta na tajna pogajanja predstavnikov avstrijske populistične stranke z bivšimi nacističnimi voditelji, pri katerih je bil dosežen sporazum za odstop glasov bivših nacistov populistični stranki pod pogojem, da se nacističnim voditeljem zajamči važno število mandatov v parlamentu in mesta v federalnih in pokrajinskih vladah.

Ta sporazum, ki je povzročil nezadovoljstvo v demokratični javnosti, se ne more označiti drugače kot zarota proti demokraciji in poskus obnove nacistične stranke. Ta zarota spada v okvir politike populistične stranke. Kot rezultat politike stranke na vladi se v zahodnih delih Avstrije ustanavljajo razne novonacistične organizacije in listi, ki izražajo isto tendenco, ter se jača protizakonito nacistično delovanje.

Sovjetski predstavnik je poudaril, da zavezniški nadzorstveni svet ne more ali preko teh dejstev, in je zahteval, naj se populistična stranka opozori, da pogajati se z nacisti pomeni kršiti sporazum o zavezniškem nadzorstvu. Sovjetski predstavnik je zahteval tudi, naj se zahteva od avstrijske vlade kaznovanje nacističnih zločincev, likvidacijo nacističnega gibanja in nujno izdajo zakona, ki naj odredi prenehanje brisanja bivših nacistov, ki so bili amnestirani, s kazenskih listov. Ti predlogi sovjetskega predstavnika so bili izročeni ravnateljstvu zavezniškega nadzorstvenega sveta.

Na isti seji so preučili zakon avstrijske vlade o volitvah v parlament. Sovjetski predstavnik je predlagal, naj se ta zakon odobri brez vsake opazke, ker ni v nasprotju s sklepi nadzorstvenega sveta. Predstavniki zahodnih držav pa so skušali omejiti demokratične svoboščine avstrijskega ljudstva in zahtevali, naj se volivni zakon odobri pod pogojem, da se bodo volitev udeležile edino tri glavne avstrijske stranke. Po dolgem razpravljanju so bili predstavniki zahodnih držav prisiljeni umakniti svoje zahteve. Zavezniški nadzorstveni svet je sklenil obvestiti avstrijsko vlado o odobritvi volivnega zakona brez vsake opazke ali pogoja.

MOSKVA — Francoska delegacija, ki je včeraj prišla v Moskvo, da se pogaja za francosko-sovjetsko trgovinsko pogodbo, je imela danes popoldne prvi sestanek s sovjetsko delegacijo.

LONDON, 25. — Včeraj so na dražbi prodali osebne predmete pokojnega zunanjega ministra CSR Jana Masaryka, ki jih je zapustil v svojem stanovanju v Londonu. Izkupiček je dosegel 1.100 šterlingov.

Kardelj, Pijade, Bebler in Adamič v Zenici

SARAJEVO, 25. — Na povratku iz Črne gore sta se sekretar političnega urada centralnega komiteja KPJ Edvard Kardelj in član političnega urada Moša Pijade ustavila v veliki železarni v Zenici v Bosni. Z njima sta bila tudi namestnik zunanjega ministra Aleš Bebler in ameriški pisatelj, Slovenec Louis Adamič. Od tu so nadaljevali svojo pot v Beograd.

Vatikan se poslužuje Berana za spodkopavanje ljudske oblasti v ČSR

Vatikanski predstavnik Verolini je po neuspehu na Madžarskem prišel v Prago in skupno z Beranom vodil protiljudsko delovanje visoke duhovščine, ki je stopila v stik z zunanjimi sovražniki

PRAGA, 25. — Češkoslovaški minister za pravosodje Čepička je imel danes govor pred predstavniki odborov katoliške akcije za praško pokrajino. Minister je dejal, da so sankcije, ki so jih škofje uporabili, neveljavne. Vsi tisti, ki strežejo po prostosti duhovnikov, bodisi da jih silijo, naj prekličejo svoj podpis, bodisi da jih zapirajo v samostane ali pa da jim z silo odvzamejo njihovo osebno svobodo, bodo pozvani na odgovor za svoja dela ter bodo sojeni, ker so prekršili zakone.

Visoka duhovščina, je dejal minister Čepička, bo kaj kmalu spoznala, da ni mogoče brez kazni protidržavno delovati. Sporazum med cerkvijo in državo bo sklenjen v kratkem kljub opoziciji škofov. Govoreč o pogajanjih, ki jih vodi akcijski odbor državne fronte, katere je on tajnik, je Čepička obtožil Vatikan, da dela iz češkoslovaške katoliške cerkve trdnjavo odpora proti socializmu. Vatikan je našel vdane sodelavce, med katerimi so poleg drugih tudi cerkveni dostojanstveniki. Zlasti mons. Beran si je prizadeval, da bi motil gradnjo socialistične države, ter je širil lažne informacije, po katerih naj bi bila svoboda veroizpovedi ter pravice cerkve ogroženi v tej državi.

Primerjajoč konflikt, ki je nastal na Madžarskem med vlado in kardinalom Mindszentyjem, in to kar se dogaja v ČSR, je Čepička med drugim obtožil vatikanskega predstavnika v Pragi mons. Verolinija, da je konspiriral z Mindszentyjem proti ljudskemu demokratičnemu režimu na Madžarskem. Ker bi sporazum v ČSR lahko onemogočil te načrte, je zvijačno posredovanje nadškofa Berana imelo za namen, da onemogoči kakršen koli sporazum med cerkvijo in državo v ČSR.

Čepička je zatrdil, da je bil sporazum med češkoslovaško državo in katoliško cerkvijo že zelo blizu, ko je predsednik republike Gottwald takoj po svoji izvolitvi prisostvoval Te Deumu, ki je bil v katedrali Sv. Vida. Minister je poudaril, da je nadškof Beran na prigovarjanje Verolinija, ki je bil po svojem neuspehu v Budimpešti imenovan za nuncija v Pragi, onemogočil pogajanja.

Ko je natančno označil pritožbe vlade proti škofom in ko je objavil, da bodo sledila še razna odkritja, je Čepička izjavil: Na ukaz Vatikana počenjajo škofje kar morejo, da bi zavirali izgradnjo države. Visoka češkoslovaška duhovščina, je dejal minister, je med drugim stopila v stik z našimi zunanjimi neprijatelji, katerim je dobavila zaupna poročila o notranjih vprašanjih države.

Po ministrovem govoru so sprejeli resolucijo, ki zatrjuje med drugim: Vedno bomo branili vse verske svoboščine in borili se bomo proti vsem zlorabam vere v protivladne in protiljudske namene. Hoteli bi poglobiti sodelovanje z duhovniki vseh cerkva, da bi se predstavniki in verniki vseh veroizpovedi aktivno udeleževali pri izgradnji države. Podpirali bomo katoliško akcijo, ki deluje za sporazum med državo in visoko duhovščino v soglasju z ogromno večino vernikov.

List «Svobodne slovo» piše: «Ne maramo nadškofa Berana, kajti on si želi ovenčati svojo glavo s kardinalskim klobukom; nočemo in ne moremo mu dovoliti, da bi imel dobičke s tem, da zanemarja koristi države, ki je ali bi vsaj morala biti njegova domovina.

Delegacija kovinarjev FLRJ povabljena v Milan

TORIN, 25. — Zaključila se je mednarodna konferenca kovinarskih delavcev. Glavni tajnik Italijanske zveze kovinarjev Rovetta je bil izvoljen za predsednika. Nova zveza bo imela stalni sedež v Parizu.

Jugoslovanska delegacija na tej konferenci je na povabilo italijanskih delavcev odpotovala v Milan, kjer se bo udeležila pokrajinske konference kovinarjev za milansko pokrajino. b

Delegacija ESJ odpotovala v Milan na II. kongres SSZ

BEOGRAD, 25. — Delegacija jugoslovanskih Enotnih sindikatov, ki se bo udeležila II. kongresa Svetovne sindikalne zveze, je odpotovala danes pod vodstvom predsednika ESJ Djura Salaja v Milan.

Prispevek Jugoslavije Mednarodnemu fondu za deco

BEOGRAD, 25. — Vlada FLRJ je sklenila, da bo dala mednarodnemu fondu za deco nov prispevek v vrednosti 15 milijonov dinarjev v korist otrok drugih držav prizadetih v vojni. Ta prispevek se nanaša na dobo od julija 1949 do julija 1950 in bo služil za nakup v Jugoslaviji blaga za odgovarjajočo vrednost.

Razen tega prispevka je jugoslovanška vlada še prej dala svoj prispevek v obliki brezplačnega tranzita za dobave Mednarodnega fonda za deco namenjene v Bolgarijo, Madžarsko, Romunijo in Albanijo. Ta prispevek je do aprila znašal 6,750.000 dinarjev, razen 3,780.000 dinarjev za nakup suhega sadja in marmelade za fond ter darilo 6,5 ton prahu «DDT» za Romunijo v vrednosti okoli 500.000 dinarjev.

Bilanca nacionalističnih izgub v bojih pri Šanghaju

ŠANGHAJ, 25. — Vojaške oblasti kitajske demokratične vojske so danes uradno sporočile skupne izgube, ki so jih utrpele nacionalistične čete v bojih v pokrajini Šanghaj od 12. do 27. maja. Te izgube znašajo 14.941 mrtvih in 138.302 ujetnika. Razen tega so si osvojili 3 tisoč topniških enot, 49 tankov, 90 avtoblind ter eno vojno ladjo.

Iz Nankinga se je izvedelo, da se bo konferenca, ki bo sestavila bodočo vlado «Demokratične republike kitajskih narodov» sestala proti koncu avgusta. Do sestave nove vlade bo prišlo hitro po zaključku omenjene konference.

Brezposelnost narašča v ZDA

WASHINGTON, 25. — Predsednik CIO Philip Murray izjavlja v pismu, ki ga je poslal vsem predsednikom včlanjenih sindikatov, da je prišel čas podvzeti takojšnje ukrepe, da se ustavi naraščanje brezposelnosti.

Murray poziva omenjene predsednike, naj posredujejo v tem smislu pri senatorjih, predstavnikih in samem Trumanu. Murray nadaljuje: «Vprašanje brezposelnosti je resnejše, nego si to predstavlja večina senatorjev in predstavnikov. Resnost tega vprašanja se bo še povečala, če se ne sprejmejo energični ukrepi».

Še o izvedbi volitev

Dolžnost naša kot glasila Osvobodilne fronte je, da registriramo vse tiste nepravilnosti in protizakonitosti, ki so se dogajale pri predvolivnih pripravah kakor tudi med volitvami samimi. Kajti le na ta način bo mogoče razumeti, kako je prišlo do takšnih rezultatov na zadnjih občinskih volitvah v coni A, do kakršnih je prišlo.

Vladajočim oblastem namreč ni bilo dovolj, da jim je že člen 2 ukaza 345 zajamčil zmago reakcionarnih italijanskih šovinističnih strank, temveč so se posluževale tudi drugih sredstev. Med ta sredstva spada med drugim tudi pošiljanje volivnih potrdil na imena meščanov, ki so se izselili že pred mnogimi leti v inozemstvo: v Ameriko in drugam. Razume se, da takšnih potrdil ni bilo malo.

Tudi število volivnih potrdil, ki so jih kompetentne oblasti izdale na imena umrlih meščanov, ni majhno. Priznavajo jih celo uradno, seveda samo za tiste, katerih volivna potrdila so ostala na anagrafskem uradu kot dokaz, češ: saj mesto njih ni nihče volil.

V obeh primerih je kontrola s strani predstavnikov slovenskega življa v Trstu in s strani predstavnikov istih strank, katere ne spadajo v okvir italijanske šovinistične reakcije, nemogoča, ker slovenskega uradnika na tržaškem anagrafskem uradu lahko z lučjo iščeš in ga ne boš našel.

Prav tako je vojaška uprava s pomočjo iste italijanske reakcije odločilno poskrbela, da med predsedniki volišč ni bilo nobenega Slovenca. Prav tako je za Slovence krivično razmerje, da so bili med 54 člani in namestniki volivnih komisij samo trije Slovenci. Celo na voliščih v podeželskih slovenskih občinah so bili predsedniki Italijani, da ne govorimo o predsednikih volišč v okoliških slovenskih vaseh tržaške občine.

V vseh občinah pa so bila volivna potrdila samo v italijanskem jeziku. Tržaški župan in njegov občinski odbor pa za občino Trst nista izdala niti enega proglasa v slovenskem jeziku niti pred volitvami niti po volitvah, čeprav tržaški župan kakor tudi ljudje občinskega sveta pripadajo strankam, katere v svojem tisku od časa do časa hinavsko zatrjujejo, da priznavajo obstoj nekakšne slovenske manjšine v Trstu in da nimajo nič proti pravicam, ki jt gredo. Toda ko je treba postaviti pod slovenski proglas svoj podpis, tedaj menda menijo, da bi s tem storili zločin...

Po volitvah v Trstu se je ugotovilo, da 15.000 volivnih potrdil enostavno ni bilo izročenih njihovim lastnikom. Kako je to mogoče, da anagrafski urad ne ve niti za naslove tako ogromnega števila meščanov? Kako naj kvalificiramo takšen urad, ki je samo dan pred volitvami izjavljal, da je le 6000 takšnih volivnih potrdil?

Posebno pa moramo poudariti dejstvo, da je vsakdo lahko opazil, kako je na anagrafskem uradu stotine in stotine ljudi prav zadnje dni pred volitvami v Trstu prosilo za «residenza stabile» na hitro roko. Ti ljudje so prišli z vseh strani Italije v Trst, in pravijo, da so vse te osebe takoj to rezidenco tudi dobile in seveda z njo vred tudi volivno potrdilo. Kako je bilo to mogoče, ko vendar vemo, da občinski organi navadno zelo natančno in podrobno «študirajo», preden se odločijo vpisati kakšnega tržaškega prebivalca v «stalni seznam»?

Nov fašistični tednik in še kaj...

Stokrat smo že poudarili: imperializem je zašel v tisto fazo svojega razvoja, v kateri nujno potrebuje fašiste in fašizem za svoje zaveznike. To se opaža po vsem svetu, v Trstu pa še posebej.

Najprej je anglo-ameriška okupacijska VU dovolila ustanovitev fašistične stranke MSI, jo pustila sodelovati na volitvah, kjer so se po njeni zaslugi fašisti tako afirmirali, da imajo kar štiri sedeže v tržaškem občinskem svetu in postali peta stranka. Sedaj pa jim je ista VU dovolila izdajati tudi tednik. Ne mislimo polemizirati s pisanjem tega fašističnega mišjega tednika; fašisti namreč ne razumejo drugih argumentov razen tistih iz brzostrelk in s temi smo jim že dali lekcijo. Zato registriramo samo ime njihovega tednika: **«La fiamma di Trieste».** Na drugi strani najdete sliko tiste fašistke **Ide De Vecchi,** ki je med italijansko okupacijo Ljubljane učila Slovence, kako se hodi umirat na Rab in v gramozne jame. Danes je po zaslugi imperialistov enakopraven občinski svetovalec tržaške občine.

Tudi oni so «internacionalisti»

Tisti namreč, katerih glasilo je **«L'ora socialista»** in katerih stranka se imenuje **Partito socialista della Venezia Giulia.** Imenuje se tako prav zaradi tega, ker ni imperialistična, kajti cediti sline po Julijski krajini namreč ni imperializem — so trdili in trdijo fašisti, ki jih je bilo treba s svinčenimi argumenti prepričati o nasprotnem.

«Come socialisti siamo, è vero, internazionalisti» ter kot takšni pravijo za tržaške Slovence: «Mi nismo nikdar zanikali, da živi na našem ozemlju «minoranza slava» in da ji gredo vse pravice, ki pritičejo manjšini, zanikali pa smo ji in ji zanikamo tudi sedaj pravico, da bi se povzdignila do večine in da bi zahtevala, da nas zavleče s silo v svojo nacijo s plemenitim namenom, da nas nacionalno uniči».

Vprašamo te «internacionaliste»: Kdaj so v zgodovini hoteli Slovenci Italijane narodnostno uničiti? Kdaj je «L'ora socialista» samo s prstom mignila, da bi tržaški Slovenci prišli vsaj do tistih njenih tako imenovanih manjšinskih pravic? Pri tem ugotavljamo: Politika, ki jo vodi «internacionalistična» **Partito socialista della Venezia Giulia** do tržaških Slovencev se v prav ničemer ne razlikuje od politike vseh ostalih šovinističnih reakcionarnih italijanskih tržaških strank. Pika.

Zato naj preneha slepariti z besedo internacionalizem!

Dolarski zvezniki, Slovenska Koroška in Nazor

Poveličevalci Marshallovega plana in atlantskega pakta krivijo Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo zaradi izgube Slovenske Koroške. Pri tem pa so tako neznansko nesramno hinavski, da ne povedo glavnega krivca za to izgubo, ki je angloameriški imperializem, ki je hkrati delodajalec in gospodar tržaške «slovenske dolarske zveze», ki ni hotel niti pred tridesetimi leti niti pred štirimi leti priznati Koroškim Sloevncem priključitve k svoji domovini. Zato pribijamo: Za izgubo Slovenske Koroške so krivi imperialisti in njihovi hlapci v Trstu to zastonj prikrivajo, ker so njihovi sokrivci. Maršalu Titu in Kompartiji Jugoslavije in ogromni večini slovenskega ljudstva, ki se je za Slovensko Koroško borilo in se bo borilo tudi v bodoče, pa je vest mirna in čista, kajti storilo je vse, kar je bilo v njegovi moči.

Kot blatijo poštene borce za svobodo Slovenske Koroške tako blati njihovo glasilo «Demokracija» največjega hrvatskega pesnika Nazora, partizanskega prvoborca za svobodo vseh jugoslovanskih narodov, češ da je bil «uradni pesnik» ustaškega razbojnika Pavelića. Seveda: imperialističnim plačancem ni nič lažjega kot pljuvati pod zaščito tujih bajonetov na vse, kar je našim narodom najsvetejšega. Tako so delali tudi takrat, kadar se je stari in bolehni veliki pesnik prebijal s partizani po jugoslovanskih gozdovih iz ofenzive v ofenzivo. Izdajali so svoj narod takrat in ga izdajajo še danes, dokler ne bodo prejeli zasluženega plačila. (Radio Trst II naj si to še enkrat prečita!).

Danes volitve v Belgiji

Program KP za osvoboditev države od ameriškega varuštva - Krščanski socialci bi v primeru zmage zahtevali povratek kolaboracionističnega kralja Leopolda - Nastopa tudi flamska fašistična stranka

BRUXELLES, 25. — Jutri bodo v Belgiji volitve za poslansko zbornico in senat. Na volitve gredo štiri velike stranke. Krščansko-socialna in socialistična stranka, ki sta zastopani v vladi; dalje liberalna stranka in komunisti. Te štiri stranke so vodile po razpustitvi parlamenta živahno volivno kampanjo. Belgijska komunistična stranka gre na volitve s programom, ki predvideva združitev vseh demokratičnih sil v državi za borbo za mir, svobodo in narodno neodvisnost in osvoboditev države ameriškega varuštva, ki ga predstavlja Marshallov načrt, ki je prinesel državi ogromno škodo. Program predvideva tudi izboljšanje življenjske ravni delavcev.

Z druge strani podpirajo reakcionarne stranke v svojih programih vladno politiko gospodarskega in političnega podleganja imperialistom. Socialistična stranka, na čelu katere je sedanji vladni predsednik Spaak gre na volitve s svojim štiriletnim programom pod imenom «Socialistično delavsko gibanje», ki ga je izdelal glavni svet s sodelovanjem voditeljev glavne konfederacije belgijskih delavcev. Namen tega programa je razcepitev delavskega gibanja in sodelovanje delavcev z buržoazijo.

Tretja stranka, krščanski socialci, se trudi, da bi skupno s flamskimi nacionalisti in z delom liberalcev izrabila volitve in zahtevala povratek bivšega kralja Leopolda, kolaboracionista z nemškim okupatorjem.

Program liberalne stranke o vprašanjih zunanje in gospodarske politike se v ničesar ne razlikuje od programa krščanskih socialcev. Eni in drugi so pristaši podjarmljenja Belgije ameriškim imperialistom. Nastopajo proti vsakršni nacionalizaciji in se borijo za zaščito velikih profitov kapitalističnih monopolov. Razen teh gre na volitve bivša flamska nacionalistična fašistična stranka, ki je menjala ime in se naziva flamski blok. Ima približno isti program kakor krščansko-socialna stranka: samo da zahteva bolj odkrito prenehanje postopanja proti kolaboracionistom z nemškimi fašisti.

Nova zbornica bo štela 212 poslancev, senat 175 senatorjev.

Caldaris je za ožjo koalicijo

ATENE, 25. — Voditelj populistov in zunanji minister Konstantin Caldaris je včeraj ob 22. prejel mandat za sestavo vlade. Kralju je dejal, da bo skušal sestaviti vlado koalicije med liberalci in populisti. Ob 23. se je že sestal z Venizelosom, voditeljem liberalcev ter ministrom za delo v dosedanji vladi. Venizelos je obljubil odgovor za danes. Prorokujejo se dve možni obliki nove vlade: vlada široke koalicije pod predsedstvom Aleksandra Diomeda, dosedanjega podpredsednika vlade, ali pa ožja koalicija liberalcev in populistov. Bolj verjetna je druga možnost, kajti Diomede, v čigar področje spadajo gospodarska vprašanja, verjetno ne bo hotel sodelovati v vladi, ker je Amerika odbila dodatno pomoč 100 milijonov dolarjev, na katero je Diomede naslanjal svoj program.

Sofulisa bodo pokopali jutri dopoldne.

Enote 11. divizije grške demokratične vojske so v poslednjih dneh izvedle posrečene ofenzivne operacije na odseku Vici. V odseku Vojona so se enote demokratične vojske pojavile za hrbtom sovražnika; pri tem je sovražnik izgubil 180 mož.

Izboljšanje prometa v Varšavi

VARŠAVA, 25. (Tanjug) — V Varšavi so slovesno izročili prometu nov železniški most na Visli in železniški predor, ki gre skozi središče Varšave. Na tej progi, ki veže vzhodne in zahodne predele mesta, bo sedaj vozilo 108 električnih vlakov. Zgraditev novih prog, ki se je zaključila en mesec pred določenim rokom, bo odpravila prometne težkoče v poljski prestolnici in izboljšala pogoje za promet med Varšavo in predeli vzhodno od Visle.

Pet smrtnih obsodb na procesu v Temišvaru

BUKAREST, 25. — Vojaško sodišče v Temišvaru je obsodilo na smrt 5 obtožencev izmed 12, ki so se morali zagovarjati zaradi vodstva in sodelovanja v teroristični organizaciji. Ostali so bili obsojeni na dosmrtno prisilno delo ali pa na prisilno delo za več let. Vsem je bilo tudi zaplenjeno premoženje. Na smrt obsojene bodo ustrelili.

Varnostni svet razpravlja o sprejemu novih članov v OZN

LAKE SUCCESS, 25. — V petek popoldne je Varnostni svet nadaljeval razpravljanje o sprejemu novih članov v OZN. Predstavniki zapadnih držav so se izrekli v prilog mnenju sedanjega predsednika Varnostnega sveta, Norvežana Arneja Sundeja, da namreč formalno glasovanje ni potrebno, kajti stališča držav članic se niso spremenila, odkar so zadnjič proučevali kandidature. Predstavnik Ukrajine Demetrij Manuilski, ki je pred kratkim prispel, da v juliju prevzame predsedstvo Varnostnega sveta, je ostro obsodil anglo-ameriški blok, ki nasprotuje vsakemu poskusu za mednarodno sodelovanje, kakor je bil n. pr. poskus, ki ga je napravila SZ, ko je priporočala sprejem dvanajst novih članov.

Kam lahko privede kominformovska blaznost

BEOGRAD, 25. — Današnja «Politika» piše glede na diskriminacijo jugoslovanskega športa in jugoslovanskih športnih organizacij, ki jo izvaja tisk držav ljudske demokracije, da nosi rekord v tem pogledu madžarska tiskovna agencija. Ti gospodje so namreč zmago jugoslovanske reprezentance nad norveško reprezentanco v Oslu enostavno pripisali — češkoslovaški reprezentanci. Tako so madžarski listi javili «zmago Češkoslovaške nad Norveško v Oslu s 3:1». List «Kis Ujsag» je javil to vest pod tem krasnim naslovom: «Blesteča zmaga češkoslovaškega moštva v Oslu».

Lahke zmage v Wimbledonu

LONDON, 25. — Če pogledamo s kako lahkoto so današnji zmagovalci večinoma odpravili svoje nasprotnike, potem se nam vsiljuje vprašanje, kako je mogoče, da niso že prej izpadli, kakor se je to zgodilo mnogim odličnim igralcem. Važno vlogo je pri tem vsekakor igral žreb. Jasno je, da je moral zelo verjetno izpasti tudi boljši igralec, če je že takoj v prvem kolu naletel n. pr. na Parkerja, Falkenburga in podobne. Danes je Sturgess (Južna Afrika) odpravil Cucellija s 6:2, 6:4 in 6:1. (Predvčerajšnjim Palade ni premagal z boljšim rezultatom: 6:2, 6:2, 6:4). Drobny je zmagal nad Cockburnom s 6:2, 6:3, 6:2. Brown (Avstralija) : Gonzales (ZDA) 2:6, 6:3, 6:2, 6:1. Falkenburg (ZDA) : Van Swoll (Holandska) 7:5, 6:0, 6:4. Bromwich (Avstralija) : Del Bello (Italija) 6:1, 6:1, 6:0. Parker (ZDA) : Woringhton (Avstralija) 6:2, 6:3, 6:1.

Semifinale evropske cone za Davisov pokal med Italijo in Jugoslavijo bo v Rimu v dneh od 8. do 10. julija.

„Viva Tito" - je velik napis v florentinski tvornici strojev „Pignone"

Vidalijeve urednike zelo zbode, če se jim pove, da na pr. — poleg ostalih — tudi italijanski delavci, zlasti tisti, ki so se po kapitulaciji Italije borili v vrstah jugoslovanskih partizanov, nočejo kar tako na slepo verjeti svojemu partijskemu informbirojevskemu vodstvu, da je Tito zavozil v imperialistični tabor in da namesto socializma jugoslovansko ljudstvo gradi kapitalizem. Zato je omenjene lažnive urednike zadela tudi vest, da je bila jugoslovanska delegacija na florentinskem partizanskem festivalu navdušeno sprejeta in da je mnogim neobveščenim povedala o Jugoslaviji resnico. Zaradi tega bomo v naslednjih vrsticah povedali malo več o tem, o čemer so delegacijo izpraševali delavci raznih velikih italijanskih tovarn in kakšne sorte partizanskih delegacij so vse bile na omenjenem kongresu.

* * *

Prav posebno lepo so jugoslovansko delegacijo sprejeli v velikih florentinskih tvornicah «Galileo» in «Pignone», v katerih imajo komunisti skoraj stoodstotno večino med delavci. Obisk tvornice optičnih inštrumentov in tekstilnih strojev «Galileo» je bil ravno ob času, ko se je vršila četrturna stavka kot protest, ker so policijske oblasti prepovedale, da bi defile formacij bivših partizanov šel skozi center Firenc. Na mitingu so se zbrali delavci tvornice in so zahtevali, naj govori tudi predstavnik Jugoslavije, kar je bilo tudi storjeno. Po mitingu so zaprosili delegacijo, naj v njihovem imenu pozdravi jugoslovanske partizane in naj objavi v tisku, da italijanski delavci verjamejo v jugoslovanske delavce, ki gradijo socializem.

V tovarni strojev «Pignone», pri kosilu v delavski menzi in ves čas obiska tvornice, so se okrog jugoslovanskih delegatov zbirale velike skupine delavcev, ki so hoteli slišati resnico o Jugoslaviji. Kot v tvornici «Galileo» so tudi v tej tvornici delavci izražali željo, da bi šli v Jugoslavijo in potrdili svoje prepričanje, da se v FLRJ gradi socialistična družba. S ponosom so kazali na zidu svoje topilnice velik napis: «*Viva Tito!*». Tožili so, da jim ni omogočeno, da bi se spomnali z jugoslovanskimi argumenti o sporu z Informbirojem, kajti njihovi partijski voditelji jim enostransko servirajo neumnosti o prehodu Jugoslavije v tabor atlantskega pakta in podobno. Pokazalo se je namreč, da funkcionarji KP Italije tihotapijo tudi takšne klevete proti Jugoslaviji, katerih si ne upajo objavljati javno preko tiska; številni člani KP Italije so izpraševali na pr., ali je res, da Sovjetska zveza ni nikdar zagovarjala našega stališča glede Trsta in da Jugoslavija ne podpira borbe grškega ljudstva. Med italijanskimi delavci v tej tvornici so bili nekateri tudi tako, neobveščeni, ki so izpraševali, ali je Jugoslavija nasprotna imperialistom, in ko so jim delegati povedali, kako je zunanja politika Jugoslavije dosledno protiimperialistična, so izražali nezadovoljstvo, da njihov tisk o tem ne javlja niti besede.

Nekateri voditelji KP Italije so si celo izmislili novo parolo, da bi skrili dejstvo, da je bila v Jugoslaviji v vojni izvedena ljudska revolucija, in so prenehali govoriti o revolucionarni borbi narodov Jugoslavije, ker jim je sedaj priljubljena fraza o partizanski borbi v nekakšni «Balkaniji». S tem geslom bi hoteli, da bi italijanske množice pozabile, da se je mnogo italijanskih borcev borilo v Jugoslaviji. Firma «Balkanija» je poskus da se na neki način prikrije naša ljudska revolucija, vse seveda na liniji informbirojevske kampanje proti Jugoslaviji. To je prišlo do izraza tudi v glasilu KPI «Unità», ki je v svojih poročilih iz Firenc pisalo celo o bolgarski in danski delegaciji, ki sploh nista prišli na festival, zamolčali pa so navzočnost jugoslovanske delegacije in njene izjave, medtem ko so objavljali izjave nekakšnega sumljivega angleškega partizana.

Poleg jugoslovanske delegacije je bila na festivalu tudi delegacija iz CSR; v imenu sovjetskih partizanov pa je prišel samo pozdravni brzojav. Na festivalu sta bila navzoča tudi samozvani predstavnik iz Holandije in nekakšen predstavnik «angleških partizanov». Holandskega «delegata» ni nihče delegiral, za obstoj nekih angleških partizanov pa nihče ni vedel zato «delegata» tudi nihče ni povabil, kljub temu pa je «Unità» citirala njegovo izjavo, izjave jugoslovanskega delegata pa ne. (To izjavo je objavil samo florentinski partijski časopis «*Il nuovo corriere*»).

DUNAJ, 25. — Po dvanajstem kolu mednarodnega šahovskega turnirja na Dunaju je bilo stanje: 1. Foltys (ČSR) in Platt (Avstrija) 8.5 točk; 2. Puc, Rabar (oba Jugoslavija), Opočenski, Kottnauer (oba ČSR) 8 točk itd.

TRŽAŠKI DNEVNIK

8. julija - odhod tržaških otrok na počitniške kolonije

Navodila staršem otrok, ki bodo odšli na počitnice v Slovenijo - Nabiranje prostovoljnih prispevkov se še vedno nadaljuje

Priprave za letošnje počitniške kolonije se bližajo h koncu. Zdravniški pregledi so se v glavnem že končali in tako čakajo sedaj otroci samo še dan odhoda. Na teh zdravniških pregledih je bilo na žalost ugotovljeno, da ni zdravstveno stanje naših otrok preveč dobro in da so mnogi med njimi okuženi s tuberkulozo, to se pravi, da njihovo zdravje zahteva čimprejšnjo spremembo zraka, dobro hrano in počitek.

Slovenija je vsa v mrzličnih pripravah za sprejem tržaških otrok, katerih prva skupina bo odpotovala že 8. julija. Prav posebno aktivne so se izkazale članice AFŽ, ki so z udarniškim delom pripravile in okrasile domove, v katerih bodo nastanjeni tržaški otroci. Kranj in Zgornja Šiška sta v velikem pričakovanju; vse je že pripravljeno za prihod ljubih gostov, ki si bodo v prelepi Sloveniji nabrali zdravja in novih moči, da bodo še z večjim uspehom nadaljevali prihodnje šolsko leto.

Glede odhoda otrok v počitniške kolonije hočemo opozoriti starše ponovno na sledeča navodila: starši naj pazijo na to, da bodo odpotovali snažni; priporoča se, da imajo otroci postrižene lase na kratko; pripraviti je treba vsa potrebna oblačila, perilo, ki naj bo zaznamovano z imenom in priimkom otroka; otrok mora imeti pri sebi seznam vseh predmetov, ki jih nosi s seboj. Predmeti, ki jih otrok potrebuje v počitniški koloniji so: najmanj 2 para perila, tri žepne robce, 1 servieta, 2 brisači, kopalne hlačke, čevlje in sandale, 1 volneno obleko, 1 plašč ali toplo jopico, kozarec, vrečico, na kateri je označeno njegovo ime; v njej naj ima glavnik, ščetko in pasto za zobe ter milo. Če bi otrok ne gogel odpotovati iz kakršnega koli razloga, morajo to starši takoj javiti terenski referentki ASIZZ.

Ker se širi med otroci pa tudi med starši mnenje, da so tisti otroci, ki bodo odpotovali z drugo skupino, zapostavljeni in da se bo morda prvim bolje godilo, opozarjamo vse starše, da ne verjamejo takim mnenjem. Vsi dobro vemo, da bi vsi tržaški otroci, ki reflektirajo za počitniške kolonije ne mogli odpotovati naenkrat na počitnice in so bili zato ljudi pretekla leta porazdeljeni na skupine: vsaka skupina otrok pa je preživela počitnice pod enakimi pogoji in v istih letoviščih kot vse ostale skupine. Zato je ta strah popolnoma odveč. Slovenija je tako dobro organizirala letovišča in otroška zdravilišča, da se bodo naši malčki počutili zelo dobro in da bodo srečni.

Opozarjamo tudi, da bodo odšli dijaki kot tudi otroci okoliških vasi na počitnice šele z drugo skupino, to pa zato, ker imajo prvi še šolski pouk, drugi pa niso bili še na zdravniških pregledih.

Bolehni otroci so že odšli v zdravstvene kolonije; tako jih je bilo precej določenih za Logatec, katerega lega je prekrasna. Dom, v katerem prebivajo otroci, je obdan z gozdom, zrak je čist in naravnost prikladen za pljučna obolenja, v primeru potrebe pa bodo poslali otroke tudi v Lesce, kjer bodo ostali tako dolgo časa, da se bo njihovo zdravstveno stanje popolnoma izboljšalo.

Pripravljalni odbor za STO, ki je prevzel skrb za dobro izvedbo počitniških kolonij, bo kril stroške prevoza otrok, stroške za nabavo sanitetnega materiala, za nabavo igrač, za nabavo priborov, za nabavo mladinske literature (to za italijanske otroke, ker slovenski otroci bodo imeli knjig dovolj na razpolago) in za nabavo še drugih potrebščin.

Ker so stroški zelo visoki, bi ponovno naprosili tiste starše, ki imaja seveda možnost, da prispevajo po svojih močeh s prostovoljnimi prispevki, s katerimi bi pomagali kriti pripravljalnemu odboru vse te stroške. Pozivu za nabiranje prostovoljnih prispevkov se bodo prav gotovo odzvale tudi naše ustanove, ki so vedno in ob vsaki priliki dokazale svojo skrb za zdravje naših otrok. Na drugem mestu prinašamo še drugi seznam prostovoljnih prispevkov za počitniške kolonije.

Ker je odhod tako rekoč že pred vrati, opozarjamo mamice, da pohitijo s pripravami, da bo odšel njihovo otrok popolnoma pripravljen. Kar se tiče hrane, naj si vzame vsak otrok le toliko, kolikor mu bo zadostovalo za južino po poti, za vse ostalo bo že po poti poskrbljeno. Tovarišice, ki si bodo prevzele nalogo nadzorstva nad tržaškimi otroci, bodo za časa počitnic tudi skrbele za to, da se bodo otroci izpopolnili v znanju slovenskega jezika, da jim bo tako olajšano učenje v prihodnjem šolskem letu.

Vojake v vojašnico, civiliste v zasebne hiše

Poziv cone, naj bi prebivalstvo s prostovoljnimi prispevki prispevalo k gradnji stanovanjskih hiš

To je vojašnica Cumano, katero je sedaj vojaška oblast derekvirirala in jo mislijo sedaj po načrtih in vodstvu ing. Fermeglie od Ece preurediti, tako da bodo lahko v štirih mesecih s stroški 40 milijonov lir pripravili 60 majhnih stanovanj. To naj bi bil nekak korak k reševanju stanovanjske krize. V ta namen je predsedstvo cone preko časopisja izdalo nekak poziv, v katerem vabi vse meščanstvo, gospodarske ustanove, podjetja itd., naj bi po svojih močeh prispevali z denarjem za reševanje stanovanjskega problema. Ustanovljen bo poseben fond, v katerega se bodo stekali prostovoljni prispevki. In prav iz tega fonda bodo najprej črpali kredit za popravilo vojašnice Cumano. Z ostalo vsoto, če bo še kaj ostalo, pa bodo postopoma začeli graditi stanovanjske hiše.

Stanovanska kriza je res zelo težko povojno vprašanje. Vendar pa je zgoraj navedeni način reševanja popolnoma neosnovan in že v naprej obsojen na neuspeh. Stanovanjsko krizo so povzročile prvič, morda to v omejenem obsegu, letalska bombardiranja, drugič prihod vojaških sil, ki so se vselile povsod, kjer je mogoče, samo v vojašnicah ne, čeprav je med ljudmi tak običaj, da so vojašnice za vojaštvo, zasebne hiše pa za civilno prebivalstvo, tretjič pa je seveda nekaj desettisočev takih, ki jih je vojna vihra in povojni brodolom prinesel z vseh vetrov, posebno pa z juga prav v Trst. Izvor stanovanjske krize je zapopaden v zgoraj navedenih vzrokih. Zato ga je treba začeti reševati pri teh izvorih. Samo dobre volje je treba. Zato je vsaka nabiralna akcija odveč, ki je prav za prav že skoraj prosjačenje in to med ljudmi, ki imajo popolno pravico do zasebnih hiš, vojašnica Cumano pa bi morda bolje služila vojaštvu.

SPET POLITIČNI PROCES

Pet delavcev obsojenih, ker so protestirali proti delovanju nekega legaša

V slogu obrambe italijanstva se je včeraj pred okrožnim sodiščem vršil proces proti šestim delavcem iz ladjedelnice Sv. Roka v Miljah. Tožitelj je bil seveda «elemento di provata fede italiana», kakor pišejo včerajšnje «Ultimissime». Toženci pa kajpada «slavocomunisti».

Kaj je bilo na stvari? Aprila lanskega leta je v okviru šovinistične propagande za povratek k materi Italiji odjadrala iz Trsta v Rim sku. pina elementov, ki se je predstavila pred italijansko vlado kot nekaka delegacija tržaških delavcev. Med temi elementi je bil tudi «elemento di provata fede» Mario Marocco, sicer znan še kot «elemento di provata fede» še iz nacističnih časov, zaradi katere je po vojni bil začasno odstranjen iz ladjedelnice Sv. Roka, bil pred epuracijsko komisijo, vendar pa seveda oproščen. No, po vojni je Marocco postal takoj velik patriot in propagandist «Lege Nazionale». In prav v tej ideji je jadral v Rim. Ko se je vrnil iz Rima v tovarno, ga je čakal ne prevec gostoljuben sprejem. Delavstvo je bilo upravičeno razjarjeno, ker se je meni nič tebi nič izdajal za delegata vseh delavcev. Tako je tiste dni tržaško «giuntino» časopisje na dolgo in široko s slikami spremljalo to fantastično delegacijo. Res so delavci protestirali proti temu človeku in so mu še posebno zaradi njegove preteklosti hoteli preprečiti vhod v tovarno. Iz tega dogodka, ki je potekel jako mirno in brez najmanjšega nasilja, je seveda takoj sledila ovadba. Kar na slepo srečo so iz množice delavcev potegnili šestorico in jih ovadili sodišču pred katerim so se včeraj zjutraj morali zagovarjati. Ti so: Ferruccio Cleva, Tiberio Montina, Guido Apollonio, Egidij Stradi, Valter Delucch in Ettore Mauro. Vsi so kajpada obtoženi, da so z grožnjami prisilili Marocca, naj se odstrani iz ladjedelnice ter da so obenem nekemu Rossettiju Liberu, prav tako s silo preprečili, da bi branil Marocca.

Obtoženec Stradi je malce osvetlil osebnost in mišljenje tega patriota. Povedal je, da je bil znan fašist, med nemško okupacijo pa filonacist. Zaradi tega je bil po vojni tri mesece suspendiran z dela. Potem pa, ko je bil oproščen od epuracijske komisije in se je vrnil v ladjedelnico, je začel s provociranjem. Lepil je lepake, ki so žalili osvobodilno borbo, med katero je ladjedelnica dala 40 žrtev. Svojo demokratičnost pa je dobro pokazal, ko je brcnil nekega mladega fanta iz delavnice, kjer sta skupaj delala, samo zato, ker ni bil istega političnega prepričanja.

Z raznimi izrazi, kot n. pr. «slavo. comunisti» in podobnimi, je svoj govor zabelil še tožilec, ki je predlagal, naj sodišče vseh šest obtožencev spozna za krive in naj vsakega od njih obsodi na 18 mesecev ječe. Zagovornik odvetnik Zennaro pa je predlagal popolno oprostitev za vse razen za Stradija, katerega pa sodišče ne bi smelo niti soditi, ker ni bil niti obtožen. Sodišče je po polurnem zasedanju obsodilo vseh pet, razen Stradija, pogojno na 8 mesecev ječe. Poleg tega pa je določilo, da se jim kazen ne vpiše v kazenski list.

Škandal nravstvenega oddelka CP

Včeraj so bili pred sodiščem za določevanje narokov dve mladi, neznani ženski in trije moški

Uradnega poročila o škandalu v zvezi z nravstvenim oddelkom civilne policije ni nobenega, vendar pa smo napravili korak naprej v tej zadevi. Včeraj ob 11 zjutraj je namreč v prvem nadstropju justične palače pred sobo 199, kjer posluje vojaško sodišče za določanje narokov, stalo 6 oseb, 4 moški in dve ženski. Od teh so bili znani odvetnik Giannini, neki inšpektor ter neki agent «Cida». Malo po 11 se je pokazal sodnik Bayliss, kateremu je sledil še drugi častnik.. V dvorano so stopili dve ženski in samo trije moški, za katerimi so se takoj zaprla vrata. Zunaj je ostal inšpektor «Cida» in še neki funkcionar nravstvenega oddelka policije, ki je medtem prišel. Po 25 minutah zasedanja so prišli spet vsi iz sobe. Obe ženski sta takoj zapustili poslopje v spremstvu inšpektorja in agenta «Cida», ostala pa sta še odvetnik Giannini in neki civilist, ki je baje mož ženske, ki je zapustila poslopje.

Ta proces je v zvezi z inšpektorjem Griecom. Obe ženski sta bili namreč 20. maja iznenadene od policije v nekem stanovanju v ulici Geppa skupno z dvema moškima. Sodišče je včeraj delalo za zaprtimi vrati in to na željo policije, ki vodi še naprej preiskavo. Ženska, ki je oddala sobo, sedi začasno v Coroneju. Policija pa baje še išče osebo, ki je baje položila okrog 2 milijona lir, da bi zadeva ne prišla na dan.

Okrajne skupščine tržaških upokojencev

Na zahtevo tržaških upokojencev se bodo vršile v prihodnjih dneh okrajne skupščine in sicer:

Jutri 27. t. m. ob 19 bo skupščina za center mesta v krožku Tomažič;

v torek 28. t. m. ob 19 bo skupščina za center mesta v krožku «Oliva» ul. Trento 2;

v petek 1. julija bo skupščina za upokojence Sv. Jakoba in sicer ob 19 v krožku Rinaldi.

Na okrajnih skupščinah bo podan pregled o že izvršenem delu in o nadaljnji borbi za uresničitev izboljšanja življenjskih pogojev tržaških upokojencev.

Pozivamo vse upokojence, da se v čim večjem številu udeleže teh skupščin, na katerih bodo razpravljali o svojih problemih ter jih skušali rešiti.

Glavno poročilo bo podal tajnik Zveze enotnih sindikatov

RADIO JUG. CONA TRSTA

(Oddaja na srednjih valovih 240 m ali 1250 kc)

Nedelja 26. junija 1949.

7.00: Jutranja glasba. 7.15: Poročila in objava sporeda v italijanščini in v slovenščini. 7.45: Jutranja glasba. 8.30: Iz znanih baletov in plesov. 9.00: Kmetijska ura (v slovenščini). 9.30: Kmetijska ura (v italijanščini). 10.00: Folklorna glasba. 10.30: Skladbe za čelo in klavir. 10.45: Iz življenja Hrvatov v Bujščini. 11.15: Lahka glasba. 11.30: Pionirska ura. 12.00: Prenos mednarodne kolesarske dirke. 12.45: Poročila v italijanščini in objava sporeda nato v slovenščini. 13.15: Glasba po željah za Slovence. 13.45: Glasba po željah za Italijane. 14.15: Našim ženam (v slovenščini). 14.25: Glasbene slike. 17.45: Poje slovenski sindikalni kvintet. 18.00: Poročila v hrvaščini. 18.15: Oddaja za podeželje. 19.00: Glasbena medigra. 19.15: Poročila v italijanščini in objava sporeda nato v slovenščini. 19.45: Italijanska narodna glasba. 20.00: Čajkovski: Koncert za klavir in orkester v «bb» molu. 20.35: 10 minut znanih melodij. 20.45: Politični pregled v italijanščini. 21.00: Vesela ura v italijanščini. 21.30: Plesna glasba. 22.00: Sportne vesti (v italijanščini). 22.10: Operne arije. 22.30: Plesna glasba. 23.00: Zadnje vesti v italijanščini nato v slovenščini. 23.10: Objava sporeda za naslednji dan v italijanščini in slovenščini. 23.15: Večerne melodije.

KINO

KINO OB MORJU: 14: «Mlada garda». Po romanu Fadejeva. Sovjetski velefilm.

ROSSETTI. 16.30: «Bataan», Robert Taylor, Georg Murphy.

EXCELSIOR. 16: «Cudni mister Jones», Red Skelton in Janet Blair.

FILODRAMMATICO. 16: «Zakon srca», Margaret O' Brien.

FENICE. 15: «Osvajalci», Dana Andrews, Suzana Hayward.

ITALIA. 14.30: «Razkošne krinke», Norma Shearer in Melvyn Douglas.

ALABARDA. 14.30: «Golo mesto», Barry Fitzgerald in Dorothy Hart.

VIALE. 14.30: «Zbogom vojska», Gianni in Pinotto.

GARIBALDI. 14, na prostem ob 21.30: «Čakal Te bom», Errol Flynn in Bette Davis.

MASSIMO. 14.30: «Crni narcis», Deborah Kerr in David Farrar.

NOVO CINE. 14.30: «Eseški princ», E. Flynn, Bette Davis.

IMPERO. 14.30: «Aloma Južnega morja», Dorothy Lamour in John Hall.

IDEALE. 14.30: «Otok Montekrista», C. Gora, V. Carmi.

ARMONIA. 14: «Ciganska strast», Marlene Dietrich.

ODEON. 14.30: «Most v Waterloju», Vivian Leigh in R. Taylor.

MARCONI. 14, in na prostem ob 20.45: «Milredov roman».

BELVEDERE. 14: «Surova sila», B. Lancaster in Ivonne De Carlo.

SAVONA. 14: «Druga gospa Carroll» Barbara Stanwyck, H. Bogart.

AZZURRO. Zaprt.

RADIO. 14: «Maščevanje Daltonovih» Randolph Scott, Kay Francis.

VITTORIA. 14.30, na prostem od 20.30: «Zorrov znak», T. Power, L. Darnell.

VENEZIA. «Plavolaska v raju» in «Ustavi vse».

KINO V LJUDSKEM VRTU. 20.45: «Tri žene Casanove», Tereza Wright, Gary Cooper.

NA GRADU SV. JUSTA. 21: «Sodna razprava», E. Balser, E. Dentoch.

AUSONIJA - terasa ob morju - 21.45: «Ninočka», Greta Garbo, Melvyn Douglas.

SKOLJET - na prostem - 21: «Poslanka Angiolina», A. Magnani.

KINO NA OPCINAH: «Mesto dečkov».

KINO V SKEDNJU. «Moji dve ženi». Gary Grant. Ob 20.30 na odprtem.

KINO V NABREZINI. «Življenje je čudovito».

KOLEDAR

Nedelja 26. junija
Janez, Hrana
Sonce vzhaja ob 4.16, zahaja ob 19.59. Dolžina dneva 15.47. Mlaj vzhaja ob 3.38, zahaja ob 20.43.
Jutri ponedeljek 27. junija
Hema, Ladislav

SPOMINSKI DNEVI

1869 je bil rojen Martin Andersen-Nexö, veliki danski pisatelj.
1892 je bil rojen Juš Kozak, slovenski eseist in pisatelj.
1945 J. V. Stalin proglašen za narodnega heroja Sovjetske zveze.

DAROVI IN PRISPEVKI

Za počitniške kolonije sta darovala Nardin Anton 2.500 lir in Mozetič Aleksander 100 lir.

Planinsko letovanje PDT na Bledu

Tudi letošnje poletje, od 1. julija do 15. septembra priredi Planinsko društvo v Trstu letovanje na Bledu v Sloveniji za člane.

Prospekti, informacije in vpisovanje v trgovini Marčel Nadlišek, ul. Giuliani št. 13.

Razpisana so suplentska mesta za otroške vrtce

Občina sporoča, da morajo prosilci za suplentsko mesto za občinske otroške vrtce predložiti prošnjo kolkovano s 24 lirami v občinski palači soba št. 44 do 31. julija ob 12. uri. Prošnji morajo priložiti diplomo o usposobljenosti za poučevanje in druge potrebne listine, ki so navedene v natečaju.

Za informacije se obrnite na tajništvo šolskega urada v ul. Procureria 2, III.

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

Dne 25. junija 1949 se je v Trstu rodilo 10 otrok, umrlo je 8 oseb, porok pa je bilo 21.

Civilne poroke: učitelj Moscovita Ferdinand in gospodinja Guadagniti Serena.

Cerkvene poroke: knjigovez Sarbariol Umberto in knjigovezka Zanella Karla, pek Alessio Aldo in šivilja Zabini Nives, uradnik Coloni Claudio in gospodinja Righi Ida, zdravnik dr. Visintin Virgilij in gospodinja Corsi Franka, ladijski kovač Balbi Stelio in kartotehničarka Sante Lidija, zidar Giurgovac Teodor in gospodinja Andlovič Ljudmila, agent civilne policije Basein Ermenegildo in šivilja Buonaneto Rosita, oficir ameriške vojske Kramer David O. in uradnica Sferca Eda, mehanik Bandiera Ivan in trgovska pomočnica Gerdol Nives, trgovec Gravos Livio in uradnica Zanetto Giancarla, uradnik Cataruzza Santo in uradnica Milach Gigliola, uradnik De Fonzo Umberto in gospodinja Smerdel Matilda, poljedelec Vecchiet Guerrino in gospodinja Mislej Marčela, pevovodja Canciani Italo in profesorica Marchi Bianca Marija, uradnik Bencini Marij in šivilja Spangaro Helena, mizar Gratton Giordano in kartotehničarka Benci A. Marija, ladijski natakar Gottardis Felice in uradnica Comezel Alberta, zidar Gigante Ugo in šivilja Fabiani Ana, ladijski kapitan Segarič Tihomil Placido in gospodinja Barbutti Pierina, ladijski natakar Lenarduzzi Alojz in gospodinja Rota Ederina.

Umrli so: 74-letni Giorgi Matteo, 65-letna Begovič Nicolina, por. Peslaz, 65-letna Magliano Adalgiza, vd. Vuscuso, 91-letni Reggente Jakob, 71-letna Ortolani Ida, 21-letni Cristi Giorgio, 77-letni Pahor Alojz, 24-letni Castelli Ennio.

IZLETI

10. julija priredi Planinsko društvo izlet na Črno prst (Podbrdo). Vpisovanje vključno do 2. julija v čevljarni Gec v Rojanu, ul. Tra i Rivi št. 3.

Počitniški tečaji Dijaške matice

Dijaška matica bo tudi med letošnjimi počitnicami priredila za dijake s popravljalnimi izpiti počitniške tečaje, ki bodo trajali od 15. julija do 15. septembra.

Prijave bo sprejemala uprava Dijaškega doma, ul. Buonarroti 31, do 5. julija. Tam bodo dobili dijaki tudi vse potrebne informacije.

Nedeljska in nočna služba lekarn

NEDELJSKA:

Bolniška blagajna, ul. XX Settembre 4, tel. 6511; Ravasini, trg Libertà 6, tel. 8981; Gmeiner, ul. Giulia 14, tel. 6108; Benussi, trg Cavana 11, tel. 5272; Zeleni križ, ul. Settefontane 39, tel. 90857; Rovis, Goldonijev trg, ul. S. Pellico, tel. 8009; Maddalena, Istrska ul. 43, tel. 90274.

NOČNA:

Alla Madonna del Mare, Largo Piave 2; All'Annunziata, trg Valmaura 10; Davanzo, ul. del Bosco 25; Millo, ul. Buonarroti 11; Harabaglia v Barkovljah in Nicoli v Skednju imata stalno nočno službo.

TRŽAŠKA BORZA

Zlati šterling 8000, papirnati šterling 1800, telegrafski dolar 618, dolar 610, švicarski frank 153, 100 francoskih frankov 175, avstrijski šiling 25, zlato 1010 lir.

MALI OGLASI

SOBO s kopalnico in telefonom oddam v centru mesta za dva prijatelja. Naslov v uredništvu Primorskega dnevnika.

ODDAM sobo gospodu v središču mesta. Kopalnica in telefon. Naslov v uredništvu Primorskega dnevnika.

Dr. GAETA
ZOBOZDRAVNIK
Izdeluje proteze v jeklu, zlatu, kavčuku in plastiki. Največja garancija. Sprejema od 10 do 12 in od 15 do 19. (Govori slovenski).
TRST, UL. TORREBIANCA št. 43, VOGAL UL. CARDUCCI

Oglejte si pohištvo v ul. Madonnina 43
SPALNE SOBE
KUHINJE
Cene zelo ugodne

Obiščite razstavo lokalne industrije in obrti LR Slovenije v Ljubljani
od. 25. junija do 3. julija 1949 v Tehnični srednji šoli
50% popust na železnici

KINO NA OPČINAH
predvaja samo še DANES v NEDELJO 26. t. m. z začetkom ob 16 na splošno zahtevo dolgo pričakovani, odličen film . . . . **Mesto dečkov**
Ljubitelj mladine, oče Flanagan, skuša poboljšati mlade pokvarjence. Kako, s kolikim trudom, nevarnostjo in napori se mu to posreči, prikazuje ta film. V glavni vlogi očeta Flanagana znani in priljubljeni igralec SPENCER TRACY. Film je priporočljiv za mladino in za starše.
OGLEJTE SI GA VSI! PRIDITE Z VASIMI MALČKI!
SPORED PRIHODNJEGA TEDNA SE PRIPOROČA SAM S FILMI:
V PONEDELJEK in TOREK: **V VERIGAH KRIVDE**
V SREDO in ČETRTEK Tolstojeva . . . . . **ANA KARENINA**
Prihodnjo SOBOTO in NEDELJO pa Leharjeva . . . . . **Vesela vdova**

Kopališče Sv. Nikolaj
Kopanje, obala za sončenje, igre, restavracija, bar, bife, koncerti, ples
Novost weekend hišice z dvema in tremi posteljami
Informacije pri upravi kopališča. Prodaja voznih listkov, vstopnic za kopališče, najem weekend hišic in informacije pri potovalnem uradu «ADRIA-EXPRESS» TRST ULICA F. SEVERO št. 5-b TELEFON 29-243
VOZNI RED

OB NEDELJAH IN PRAZN.: Iz Trsta:	Iz Sv. Nikolaja:	OB DELAVNIKIH: Iz Trsta:	Iz Sv. Nikolaja:
7.30	10.45	10.00	12.30
9.00	12.00	11.00	15.00
10.00	17.45	12.05	17.45
11.45	18.30	14.00	19.30
13.30	19.45		
14.30	21.30		

Cene ob nedeljah in praznikih:
Vožnja tja in nazaj in vstop v kopališče: odrasli 200, otroci 130 L
OB DELAVNIKIH s parniki . . . odrasli 200, otroci 130 L
OB DELAVNIKIH z motorno jadrnico «Levante» . . . . . odrasli 170, otroci 120 L

Gostovanje SNG za STO po Slovenskem Primorju

V SEZANI DANES OB 16
Ženitev

Škedenjski plavži bodo vendarle zagoreli

Po mnogih vestih o pričetku obratovanja visokih peči plavžev podjetja Ilva v Škednju pri Trstu, ki so že doslej izkazale za prezgodnje (prva datira že dve leti nazaj), poročajo, da bo dne 27. t. m. prižgana ena od obstoječih treh visokih peči, ki naj bi dajala 250 ton surovega železa dnevno ali okrog 7.500 ton mesečno. Kakor znano, so bile vse tri visoke peči zgrajene še pred letom 1914 ter po letu 1928 mnogo časa niso obratovale, ker tvorijo konkurenco železarnam ob Ligurski obali, ki so last istega podjetja. Po 1945 je kazalo, da bo obrat sploh prenehal delovati, ker so ZDA pospeševale izvoz izdelkov lastne plavžarske in jeklarske industrije v Italijo in so italijanske topilnice ter drugi obrati težke industrije zašle v težko krizo. V obratih Ilve v Škednju so po vojni pridobivali le plin, nekaj koksa in drugih proizvodov destilacije. Začnje mesece so deloma zaposlili jeklarno. Vendar pa je zmogljivost vseh naprav v Škednju doslej izkoriščana le z 14%. Celokupna letna proizvodna zmogljivost znaša: 175.000 ton surovega železa, 60.000 ton jekla, 24.000 ton pločevine, 175.000 ton koksa, 6.500 ton katrana, 1.800 ton amonijevega sulfata in nad 35 milijonov m3 plina. Obrat je že pred letom 1918 zaposloval 2000 delavcev.

Vojni dogodki ga skoraj niso poškodovali — uradno so ocenili poškodovanost z 5%. Sedaj so visoki peči, ki jo bodo prižgali, dodali moderno napravo za avtomatično nalaganje, vsled česar bo to hitrejše, znižali pa se bodo tudi stroški obratovanja. Železno rudo bodo dobivali z otoka Elbe in iz Sev. Afrike. Kdaj bosta obratovali ostali dve visoki peči, ni znano.

Obiščite razstavo Slovenske industrijske šole v Rojanu

Dijaki in dijakinje Slovenske industrijske šole v Rojanu so sedaj ob zaključku šolskega leta priredili svojo razstavo. V dveh razredih so razstavljena razna dela iz lesa in železa. Tako je na primer prikazan električni štedilnik, razni kosi železa, ki pokažejo, kako se iz njih napravi kladivo, klešče in drugo orodje. Dalje so razni izdelki iz lesa, kot zibelka, miza s klopjo, kakor se vidi še danes po naših slovenskih domovih itd. Deklета pa imajo razna dekliška ročna dela, ki so nekatera v resnici vsega občudovanja vredna. Oboji pa so še razstavili razne risbe, iz katerih je razvidno zanimanje posameznikov.

Razstava prikazuje prednost in delo dijakov te slovenske šole, ki kljub zapostavljanju okupacijskih oblasti skromno, vendar zadovoljivo napredujejo. Nerazumljivo je namreč, kako da ni ravnateljstvo šole opozorilo javnost na to razstavo niti po radiu niti po časopisju. Ali se mogoče sramuje dela svojih dijakov, ker so Slovenci? Teden dni je že ta razstava odprta in ve zanjo samo nekaj tistih družin, ki stanujejo v bližini šole ter starši dijakov, kar je na vsak način graje vredno.

Počkar Rozalija

Prispevki za počitniške kolonije

(II. seznam)

Kovač Marija L. 300, Zanel Olga 100, Oficija Antonija 100, Nabrala Perko Mila 5.400, Anica Martelanc 1.000, Strgar Antonija 3.000, Umek Zofija 500, Seražin Grozdana 200, Luin Zora 500, Cossio Franja 500, Drašček Angela 300, Petronio Ema 200, nabrano v Trebčah 790, Modrijan 200, Fatur 300, Sancin Ladko 300, Čok Anton 300, Lasič Zvonko 200, Oblad VL. 100, Kocjančič Marij 100, Rapotec Sonja 100, Sergio C. 100, Bizjak Nives 500, Vran V. 500, Premrl Fani 200, Kerkoč Franja 200, Placer Josipina 200, Faust Marija 50, Versi Kristina 500, Koslovič Ana 50, Junc Josipina 100, Dovgan Štefanija 500, Marc Marija 200, Furlan Marija 300, Pastrovicchio Marija 80.

Skupaj Lir 17.975.
Nabrano v Lonjerju L. 3.150.
Skupno Lir. 21.125.

Obvestilo Dijaške matice

Prošnje za sprejem v Dijaški dom za šolsko leto 1949-50, kakor tudi prošnje za hrano in študij v Dijaškem domu, za podelitev šolskih potrebščin in knjig, za podpore za vožnjo itd., morajo prosilci izročiti krajevnemu odboru Dijaške matice, ali kjer tega ni, domačemu prosvetnemu društvu, najkasneje do 15. julija t. l. Prošnji morajo prosilci priložiti potrdilo o višini mesečnih prejemkov staršev in prepis zadnjega šolskega spričevala. Tiskovine za prošnje se dobijo pri upravi slovenskega Dijaškega doma.

Krajevni odbor Dijaške matice, odnosno prosvetno društvo pa mora prošnje opremljene s svojimi pripombami in predlogi dostaviti osrednjemu odboru Dijaške matice v Trstu ul. Buonarroti 31.

Za sprejem v Dijaški dom in za podporo Dijaške matice naj prosijo samo tisti dijaki in dijakinje, ki so pomoči resnično potrebni

Splovitev ladje v Tržiču

Včeraj zjutraj so v Tržiču splovili 3100 tonsko motorno ladjo «La Pataja», ki so jo gradili na račun argentinske vlade. Pri svečanosti so bile prisotni predstavniki ladjedelnic, civilnih, vojaških in cerkvenih oblasti, poleg teh pa načelnik argentinske mornariške misije.

S kladivom ga je po glavi

45-letni težak Hermansky iz ul. Sette Fontane je bil včeraj zaposlen v skladišču 55 v pristanišču Sv. Andreja, kjer dela na račun vkrcevalne družbe Scaramelli. Zaradi malenkostnih sporov, ki nastajajo pri delu, ga je njegov tovariš z dela, 35-letni Cattalan Luciano iz ul. Vespucci 6, udaril s kladivom po glavi, tako da so Hermanskyja morali pripeljati na kirurški oddelek glavne bolnišnice. Zaradi poškodb, bi jih je pri udarcu dobil, bo ranjenec moral ostati v zdravniški oskrbi 7 do 21 dni. Policija, ki je prišla takoj na kraj incidenta, je Cattalana pridržala in ga ovadila sodišču.

Našim naročnikom in čitateljem v Jugoslaviji
ADIT - Agencija demokratičnega inozemskega tiska v Ljubljani, ki je prevzela zastopstvo tržaškega tiska ter zbira tudi vse naročnine in druga vplačila za Primorski dnevnik, Ljudski tednik, Glas mladih in Razglede, ima sedaj tekoči račun pri KOMUNALNI BANKI v LJUBLJANI in sicer pod sledečo oznako in številko:
Agencija demokratičnega inozemskega tiska - Ljubljana 6-1-90603-7.

Mizarji kmetovalci podjetniki! Deske smrekove, macesnove in trdih lesov, trame, rezane plošče, furnir, parkete in drva nudi najugodneje
CALEA TRST Viale Sonnino 24 - Tel. 04419

Spalnice zakonske in samske, kuhinje, mize, stole, štedilnik, žimnice, preproge in radio aparat
PRODAM
TRST - ul. R. Sanzio 20

Tvrdka JOSIP FERFOLJA
MLEKO in mlečni izdelki
tolminsko maslo in mastni siri
TRST Manzoni 15

Kmetovalci, pomnite!
KMETIJSKA NABAVNA in PRODAJNA ZADRUGA z o. j. v TRSTU
Urad in skladišče: ULICA U. FOSCOLO št. 1 — TEL. 94-386
Prodajalna v TRSTU: UL. S. MERCADANTE 4 — TEL. 88-19
Prodajalna v MILJAH: ULICA G. MAZZINI 1.
To je gospodarska ustanova kmetov domačinov, zato kupujte pri njej vse svoje kmetijske potrebščine
CENE UGODNE BLAGO PRVOVRSTNO

TRGOVINA TREVISAN
Prekrasni pomladanski modeli
Ženski in moški čevlji
Ulica Vasari 10
Oglejte si zalogo

GORIŠKI DNEVNIK

PODRUŽNICA UREDNIŠTVA IN UPRAVE PRIMORSKEGA DNEVNIKA V GORICI - SVETOGORSKA ULICA 42 - TEL. 749

IZ SPOMENICE DFS RIMSKI VLADI

V Kanalski dolini rešuje oblast manjšinsko vprašanje tako, da vsiljuje Slovencem nemške šole

Na tromeji med Italijo, Avstrijo in Jugoslavijo leži Kanalska dolina, kateri je središče Trbiž. Zgodovina Kanalske doline je slovenska že od pradavnih časov, ko so izza Longobardov naselili to dolino Slovani. Nemci so se začeli naseljevati šele z razvojem tranzitne trgovine med Benetkami in Dunajem. Naselili so se predvsem v Trbižu in Naborjetu; popolnoma slovenske so ostale poljedelske vasi. Takšno stanje je bilo nespremenjeno do srede 19. stoletja, odkar imamo na razpolago prve statistične podatke in sicer v prepisu Czoernigove statistike iz leta 1846.

Po tej statistiki so bile tri občine popolnoma slovenske in sicer Lipalja ves, Ukve in Zabnice; v dveh so imeli Slovenci nad 10 odst. prebivalcev, edino obmejni kraj Pontafelj je bil nemški zaradi vpliva uradništva in vojaštva. Nemci so imeli večino razen v okolici Trbiža samo v krajih z meščanskim značajem, dočim so Slovenci imeli večino tudi v Lužnici pri Naborjetu in v rabeljskem rudniškem okraju.

Razmerje med nemškim in slovenskim prebivalstvom po uradnih statistikah iz leta 1910. ne odgovarja dejanskemu stanju, ker so se nemški statističarji pri določitvi narodne pripadnosti ravnali po kriteriju tako zvanega občevalnega jezika. Pripomniti je treba, da je bil službeni jezik nemški, katerega so se morali posluževati tudi Slovenci, zaradi česar so nemški statističarji zabeležili za Nemce vse Slovence, ki so se posluževali tega službenega jezika. Zlasti močne razlike so nastale v začetku 20. stoletja, ko so se pojavile po vseh slovenskih krajih razne nemške potujčevalne ustanove n. pr. Schulverein. Suedmark ter utrakvistične šole (dvojezične šole).

Italijani so se naselili, z izjemo nekaterih trgovcev, šele po letu 1918. To je razvidno tudi iz poročila razmejitvene komisije, ki je obiskala Kanalsko dolino ob priliki mirovne konference v Parizu leta 1946. Najprej so se pričeli naseljevati uradniki in trgovci, nato delavci. Italijansko kolonizacijo je podpirala predvsem raznarodovalna politika fašističnega režima. Leta 1939. se je italijanska vlada sporazumela z nemško o preselitvi vseh Nemcev v Nemčijo. Po tej pogodbi so morali optirati za Nemčijo vsi prebivalci neitalijanske narodnosti, ki so bili leta 1918, avstrijski državljani. Z raznovrstnimi grožnjami so prisilili k opciji tudi neko število Slovencev, tako da se je izselilo 25 odst. slovenskega življa v nemški rajh.

Tako je bilo uradno, čeprav ne točno stanje v Kanalski dolini. Danes je dolina narodnostno mešano ozemlje kljub vsemu raznarodovanju raznih režimov v preteklosti, kjer živi okrog 4000 Slovencev; Nemcev praktično več ni, razen nekaterih izjem v Trbižu, Naborjetu in Pontaflju. Italijanske oblasti se obnašajo proti Slovencem prav tako, kakor so se obnašale pod fašizmom. Vse uradovanje je samo v italijanščini, slovenske šole sploh ne obstajajo itd., kar dokazuje, da Slovenci ne uživajo nikake narodnostne pravice. Obratno je opaziti, da oblasti vsiljujejo Slovencem nemške manjšinske pravice s tem, da otvarjajo nemške šole.

Ker so Kanalski Slovenci prav tako del slovenskega naroda kot ostali Slovenci v Italiji, zahtevajo, da se jim s posebno manjšinsko zakonodajo, kot je previdena v čl. 6. ustave, in sicer z državnimi zakoni in v okviru deželne avtonomije zajamčijo vse narodnostne pravice, kot enakopravnost slovenskega jezika z italijanskim jezikom, nemoten razvoj slovenskih kulturnih, gospodarskih in političnih organizacij, otvoritev in obstoj slovenskih šol v vseh krajih Kanalske doline, kjer bivajo Slovenci, ter predvsem v Rablju, Trbižu, Zabnicah in Ukvah.

Prosnid

Volivne obljube in dejstva

Prosnid, ki je ena izmed najmanjših vasic v Slovenski Benečiji, šteje do sedaj 1780 brezposelnih ljudi. Ti ljudje, ki nimajo s čim preživljati svojih družin, se zbirajo dnevno v dolgih vrstah pred uradom za delo in čakajo, ne na zaposlitev, ker so zanjo že izgubili vsako nado, temveč le še na kakšno pičlo podporo. Pretekli teden so samo trije izbranci dočakali po tri kilograme riža na vsakega. Vsi ostali so se pa vrnili domov praznih rok.

Zadnje časa so brezposelni prebivalci te vasice pričeli nabirati jagode v krajih, ki so po najmanj dve uri oddaljeni od vasi. Seveda je to delo že samo od sebe brez dolge poti zelo zamudno in pride od jutra pa do večera v koš le malo jagod. Jagode nosijo na trg v Čedad in z bornim zaslužkom nakupijo kruha za otroke, ki ga nimajo nikoli toliko, da bi se ga lahko pošteno najedli.

Pri zadnjih državnozborskih volitvah so seveda vsi ti reveži volili za krščansko demokracijo, ki jim je obljubljala poleg nebeškega tudi zemeljski raj. Sedaj pa se tega zavedajo in pravijo, da jih ščit in križ, za katerim se skrivata beda in revščina, ne bo več prevaril.

ALI PODPIRAS SLOVENSKI NAPREDNI TISK?

Seja Trgovske zbornice

V petek popoldne je imel pod predsedstvom inž. Panse svojo redno sejo upravni odbor Trgovske zbornice v Gorici. Na seji so pretresali poročilo o zadnjih razvojih v zvezi proste cone in finančno poročilo premoženjskega stanja Trgovske zbornice za poslovno leto 1948. Prav tako so obravnavali vse posebne organizme, ki so pod direktno upravo Trgovske zbornice.

Izlet SPD v Karnijo

Slovensko planinsko društvo v Gorici priredi v nedeljo 3. julija izlet na Passo Monte Croce Carnico in Pal Piccolo.

Odhod s Travnika z opremljenim kamionom ob 5. uri zjutraj. Vpisovanje se sprejema v trgovini Rolih na korzu Verdi št. 5. Voznina stane za člane 600 lir in za nečlane pa 650.

Planinci in ljubitelji narave, udeležite se vsi tega zanimivega izleta. Peljali se boste preko vse Karnije do avstrijske meje.

KINO

VERDI. 14.30: «Cilj Burma», Errol Flynn.
VITTORIA. 15: «Zapeljiva guvernanta», R. Young.
CENTRALE. 15: «Smrtna nevihta», J. Stewart.
MODERNO. 15: «Nesmrtna ljubimka», J. Crawford.
EDEN. 14.30: «Ropar Jess», T. Power.
ESTIVO. 21: «Hotel Mocambo», F. Sinatra.

IZ SLOVENSKE BENEČIJE

Kakšna je občinska uprava v Tajpani

Pod pokroviteljstvom bivšega fašističnega komisarja si bogati demokrščanski svetovalci razdeljujejo delo in službe

Ni potrebno, da se na dolgo in široko povprašujemo, kako je v tistih občinah, ki jih upravljajo demokrščanski župani in njihovi občinski sveti. Dovolj je, da se le malo pomudimo v tajpanski občini in bomo videli pravo zrcalo demokrščanske uprave.

Kdor je že kdaj hodil ali se vozil po tem predelu Slovenske Benečije, se je gotovo prijel za glavo, ko je videl tako slabe in zanemarjene ceste. Ob hudih nalivih dere voda povprek po cestah v potokih in odnaša ter prinaša kamenje in drugo nesnago, da je na nekaterih krajih prehod skoraj nemogoč. Seveda se občinska uprava ni prav nič zmenila, da bi dala popraviti ceste. Venomer so se izgovarjali, da nimajo potrebnih sredstev, čeprav ljudstvo plačuje visoke davke. Zato ni imela tajpanska občina več kot tri leta svojega cestarja in iz tega si lahko vsakdo predstavlja, v kakšnem stanju so ceste brez popravila posebno v teh gorskih krajih. Domačini in tudi tujci, ki so imeli tukaj opravka, so vedno bolj godrnjali, ter se začeli zgražati nad malomarnostjo občinske uprave, ki se ni brigala za javne ceste.

Pa je končno občina morda le dobila potreben fond za vzdrževanje cestarja in tako začela z reševanjem perečega vprašanja. Z županom na čelu se je sestal občinski svet in na tej seji so izbrali enega izmed navzočih svetovalcev, da bo opravljal cestarja ne ozirajoč se pri tem na številne prošnje brezposelnih, ki že dolgo časa zaman čakajo na kakšno zaposlitev.

Omenjeni cestar, občinski svetovalec in član občinskega upravnega odbora, ima najlepše posestvo v svoji vasi, v hlevu precej živine in je lastnik vaškega mlina, ki je najboljši v vsej okolici ter je edini, ki melje žito za dve precej veliki vasi Tako bi se njegova družina, ki ni velika, lahko prav dobro preživljala samo s to obrtjo.

Ali res ni v naši občini bolj potrebnih ljudi, ki so brez imetja, dela in imajo velike družine? Prav gotovo, da so in še precej jih je. Nekateri so šli za zaslužkom v tujino, drugi pa so ostali doma križem rok in stalno trkajo na občinska vrata za podporo. Toda sita vrana lačni ne verjame in zato so dali delo tistemu, ki je že sit in nima potreb. Jasno je, da mož, ki ima na svojem posestvu in v mlinu dela čez glavo ter bo moral najemati dninarje, da mu bodo obdelovali prostrana polja in delali v mlinu, ne bo mogel opravljati vestno svoje cestarske službe, ker to ni njegov pravi poklic.

Pa to še ni vse. Poleg tega cestarja so poverili drugemu občinskemu svetovalcu nalogo, da bo skrbel za dovoz cestnega materiala. Za demokristjane seveda ne veljajo zakoni, ki pravijo, da ne sme občinski svetovalec imeti nikakršne zaposlitve, ki je odvisna od občinske uprave. Kakor je razvidno iz njihovega postopanja, je menda njihova skrb ta, da si pripravijo lepo bodočnost, ker vedo, da bodo po končanem roku zopet občinske volitve, na katerih jim ljudstvo ne bo dalo več svojega zaupanja. Višja oblast se do danes ni oglasila proti temu njihovemu napačnemu in protizakonitemu delovanju, čeprav se je ljudstvo pri njej pritožilo. Roka roko umiva in morda jih višje oblasti nočejo odstraniti zato, da ne bi pokazale javnosti, kako upravljajo demokristjani.

Zakaj je uprava v tej občini taka, je lahko dobiti odgovor: to je krščanska demokracija, ki ji načeluje bivši fašistični občinski komisar, kateri je pod fašizmom dal posekati občinske gozdove, denar pa skranil v občinsko blagajno in do danes še nismo mogli izvedeti, zakaj se je ta denar porabil.

Seveda se je prej vladalo po fašističnih načelih, danes pa po demokrščanskih, vendar ljudje ne vidijo v občinski upravi bistvene razlike, saj so ostali na svojih mestih mnogi bivši fašisti, le da so si nadeli krinko novega režima. Vsi občani so silno ogorčeni nad upravo takozvanih krščanskih demokratov in preklinjajo uro, ko so prišli na površje. Šele danes je ljudstvo spoznalo, da je nadevek «krščanska» le vaba, s katero so jih ogoljufali, da so glasovali zanje in pod katero še danes skrivajo svoje pravo lice.

Za povišanje plač občinskim uslužbencem

Seja sindikalnega odbora - Intervencija pri županu in prefektu

Sindikalni odbor občinskih uslužbencev v Gorici se je sestal pretekli teden k seji, na kateri so obravnavali ponovno zavlačevanje povišanja plač občinskih uslužbencev. Predsednik odbora Zorut je poročal o pogajanjih v tej zadevi, ki jo je občinska uprava poslala tudi prefekturi v vednost in proučitev.

Kakor smo že poročali, je pred dnevi prefekt sprejel v avdienco župana, občinskega tajnika, računovodjo in predsednika odbora občinskih uslužbencev, da bi se skupaj pogovorili kako pospešiti rešitev tega vprašanja. Prefekt je zagotovil, da bodo v okviru obstoječih zakonov odobrili predloge in je obljubil svojo osebno pomoč, da bi se to vprašanje, ki je življenjske važnosti za občinske uslužbence, čimprej uredilo.

Ker pa je bilo treba predloge zaradi nekaterih pomanjkljivosti dopolniti, so jih vrnili občinski upravi, da jih ponovno pregleda in predloži občinskemu upravnemu odboru in občinskemu svetu. Zaradi tega bo zopet znatno odložena njihova aplikacija. Zato je sindikalni odbor sklenil, da bo zahteval od občinske uprave primeren predujem, ki naj ga uprava izplača čimprej, posebno ker mnogi uslužbenci že odhajajo na počitnice in potrebujejo denar. Ta predujem bi ne smel biti manjši od 30.000 lir za uradnike in 20 tisoč lir za delavce.

Na seji sindikalnega odbora je bilo govora tudi o uradnikih občinskega preskrbovalnega urada, katerim grozi odpust s prenehanjem delovanja tega urada. Odbor je v tej zadevi posredoval pri upravi, da bi vsaj odložila odpuste. Prav tako namerava intervenirati pri prefektu in zainteresirati za to zadevo poslanca Baresija in Ceccherinnija, ki naj bi direktno posredovala pri ministrstvu v Rimu. Pri tej priliki je bilo govora tudi o pravičnejši razdelitvi nadur, o stavbarski odškodnini nameščencev tehničnega urada, o povišanju prispevkov delavcem za čevlje itd.

Končno je predsednik sindikalnega odbora poročal tudi o stikih, ki so jih imeli zadnje čas s sindikalnimi odbori drugih občin, bodisi v naši pokrajini, kakor tudi izven nje, da bi vzporedili medsebojno akcijo za obrambo pravic svoje stroke s posebnim ozirom na mezdno vprašanje in na revizijo splošnega organskega pravilnika.

IZ UMOBOLNICE V BOLNISNICO

Šele pred nekaj dnevi je bila 43-letna Pavletič Karolina in Standreža izpuščena iz umobolnice in se je vrnila domov. Vendar pa je smola hotela, da je uživala le kratek čas svobodo, ker je v petek popoldne tako nerodno padla, da si je pri tem zlomila levo roko. Sosedje so brž poklicali rešilni voz Zelenega križa, ki je nesrečno ženo odpeljal v ortopedični oddelek mestne bolnice.

ZARADI PUSKE V ZAPOR

Orožniki iz Podgore so pretekli četrtek dobili ovadbo, da je v neki hiši na Oslavju skrito orožje. Zaradi tega so šli v omenjeno hišo, ki so jo preiskali pri kmetu Bensa Roku, ki je njen lastnik. V resnici so nekje našli staro konjeniško puško modela 38, ki pa je bila še v dobrem stanju. Zaradi te najdbe so orožniki Benso aretirali in ga prijavili sodišču zaradi nedovoljene posesti orožja.

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

V goriški mestni občini je bilo od 19. do 25. junija t. l. 16 rojstev, 10 primerov smrti, 7 vknjiženih proko in 5 porok.

Rojstva: Previato Silvana, Pin Marina, Zorzin Lilijana, Glesič Jurij, Bon Ljala, Dominutti Marina, Pinocci Aleksandra, Calvone Anton, Bracco Lavra, Delič Oreste, Cotič Lavra, Meroni Marino, Baša Nives, Vouk Marino, Tomsič Aleksij, Tarondi Emil, Samar Marino.

Smrti: 73-letni upokojenec Kristančič Anton, 56-letni upokojenec Boemo Humbert, 71-letna gostilničarka Perko vd. Juh Lucija, 42-letni uradnik Denk Karel, 81-letna gospodinja Braidin por. Canacci Serafina, 74-letna služkinja Pitih Marija, 69-letna gospodinja Golječšček vd. Mavrič Katarina, 74-letna gospodinja Tončič vd. Bizjak Marija, 56-letna gospodinja Sandrin por., Vecchiatto Margarita, 88-letna gospodinja Franchi vd. Travan Ana.

Vknjižene poroke: natakar Slemic Karel in gospodinja Fatouma Ben Si Hassan, trgovec Gregorčič Karel in gospodinja Martinis Lina, mornar Bottino Nikolaj in gospodinja Leban Terezija, čevljar Sluga Albert in uradnica Pippia Irma, zdravnik dr. De Senibus Guido in profesorica Lovišček Terezija, krošnjar Fabbris Valentin in krošnjarka Jurman Irma, policist Selva Frančišek in gospodinja Cvetreznik Štefka.

Poroke: električar Piccolo Aldo in gospodinja Prinčič Marija, mehanik Zorzin Jožef in gospodinja Urizzi Karmen, sluga Peršič Ernest in gospodinja Bremec Gizela, železničar Mugnai Arnald in uradnica Zanetti Jole.

Pionirji iz Sv. Antona in Čežarjev na obisku v Pradah

V soboto 18. junija so AFŽ iz Čežarjev in Pobegov ter pionirji v Sv. Antonu in Čežarjih napravili skupen obisk posadki v Pradah.

Kasno popoldne je bil že pripravljen voz z oslickom. Nanj smo naložili darove, prisedli so tudi mali pionirčki, drugi pa smo korakali z zastavo skozi Pobege proti Pradam. Že od daleč smo zagledali oder, ki so ga prav lepo pripravili vojaki JA. Ti so se zbrali s svojimi oficirji pod noč pred odrom, prihiteli pa so takoj domačini, da je bilo naenkrat vse živo.

V pozdravu posadke JA so pionirji poudarili, da so smatrali za svojo dolžnost, da se s svojim prosvetnim nastopom predstavijo naši hrabri vojski, ki vrši tu na braniku naše domovine svoje posebno poslanstvo. Podobne misli je izrazila zastopnica AFŽ, ki je istočasno poklonila posadki 80 kg češenj. Ganljivo se je zahvalil vsem tako za obisk, kot tudi za darilo komandant vojske.

Nato se je pričela prireditev, za katero je vladalo veliko zanimanje. Pionirji iz Čežarjev so najprej zapeli pesem «Pozdrav Titu», za katero so želi viharno odobravanje. V ostalem so nastopili pionirji s svojim dosedanjim sporedom, sicer z recitacijami in petjem. Nov je bil le prizor «Ciciban in čebela» nedavno umrlega velikega pesnika Otona Župančiča. Vsako točko sporeda so pozdravili vojaki in domačini navdušeno in radostno. Občutili smo, kako jih je ganil obisk in nastop pionirjev.

Kot zadnja točka je bil nastop pionirjev iz Sv. Antona z igro «Pravi tovariš», za katero so improvizirali vojaki naraven gozd. V igri so namreč nastopile gozdne živali s svojim učiteljem - medvedom. Pionirji so se razživeli in zelo naravno igrali. Navzoči so z zanimanjem sledili poteku igre in ob koncu nagradili igralce z navdušenim ploskanjem. Naj bi bilo to priznanje za trud pionirjem in tov. Rozi Golja za gostovanje.

Ob koncu se je tov. komisar zahvalil organizaciji AFŽ, pionirjem in učiteljstvu za lepo uspelo prireditev in navdušenje je prikipevalo ob vzklikih maršalu Titu, domovini ter bratstvu in edinstvu.

Na predlog tov. komisarja je sledila nato prijetna zabava. Pionirji so bili takoj zato, pričeli so peti in zaplesali so Titovo kolo. Za tem so zaigrali vojaki svoje narodne plese, da je naenkrat prišla 10. ura. Tedaj so se pionirji in žene odpeljale na 3 vozeh na svoje domove, ostali smo jim sledili peš.

Vsem je ostal ta dan neizbrisnem spominu, kajti zadovoljni smo bili, da smo napravili naši vojski nekaj ur veselja in sproščenosti, kar so nam v obilni meri vrnili oni sami.

ISTRSKI DNEVNIK

PODRUŽNICA UREDNIŠTVA PRIMORSKEGA DNEVNIKA V KOPRU - ULICA C. BATTISTI 301/a PRITL. - TEL. 70

„Živeti in ustvarjati..."

Rast nove mladine v ljudski demokraciji in negativni vpliv lažne morale in sijaja na mladino v meščanski demokraciji

Nedavno sem ujel ta-le drobec iz razgovora med tovarišicama nizkih in srednjih let: «Ne morem se otresti občutka», pravi mladenka, «da je življenje nesmisel. Zdi se mi, da je lepo življenje minulo in ga ne bo nikoli več.» Te besede so drugo tovarišico vidno osupnile in ji je takoj segla z besedo: «Jaz se vam čudim. Tako mlada a tako črnogleda! Življenje je takšno, kakor ga gledate, s kakršnega stališča ga presojate, kakršen je vaš ideal. Če ga opazujete površno in v odnosu samo na svojo lastno srečo, udobje, blaginjo, potem seveda morate biti in nedvomno boste še bolj razočarani. Precej sem starejša od vas, a verujete mi, da gojim samo eno globoko željo: živeti in ustvarjati, ustvarjati v dobro naši izropani delovni skupnosti, delati tako, kot do sedaj še nismo.»

Mlada tovarišica je zmajala z glavo, češ: «Jaz vas ne razumem.»

Ni to osamljen, izjemen primer, ampak je razkrojena duševnost te mladenke značilna za nova pokolenja z območja, ki mu kraljuje meščanska demokracija. In vzrok? O tem se mi zdi vredno spregovoriti nekaj zgoščenih besed.

Živimo neverjetno razgibano zgodovinsko razdobje, tako živo in sunkovito, kakršno ni še bilo. O vzroku tega pojava recimo mimogrede samo to-le: Upnik, to je delovno ljudstvo, terja svoje že davno izgubljene pravice, dolžnik, to je kapitalizem, pa se temu z vsemi sredstvi in na različne načine upira. Tako je svet razdeljen na dva tabora. Med njima stoji neizkušena, a življenja željna mladina, za katero se zavzemata oba sveta (tabora): stari in novi. Prirodno je, da teži ona za življenjem, za kakršnim koli razmahom, udejstvovanjem, uveljavljenjem, in ker ni dovolj zrela ter sposobna samostojno razsojati v življenjskih pojavih, ker ne ve, kaj je pravilno, prirodno in zgodovinsko upravičeno in kaj ne, kaj je v njeno korist ali škodo, se udinja okolju in podreja njegovim vplivom: vplivu družine, šole in še največ javnega življenja.

Tako stoji mladina na razpotju, kjer vsrkava negativne, ali pa pozitivne življenjske pojave. Tako razpotje predstavlja naše ozemlje dveh svetov z dvema nasprotnima si težnjama in temu dosledno tudi z dvema različnima ciljema. Mislimo na cono A z neofašistično in cono B s pravo resnično napredno ljudsko vzgojo.

Mladina cone A je žrtev ondotnih razmer, polnih protislovij, ki so naraven izraz kapitalističnega sistema. Vedno bolj razrvan dom ne more biti pozitiven vzgojni činitelj. Kaj more nuditi šola v pogojih kapitalizma; posebno še v pogojih monopolističnega kapitalizma, nam najbolj nazorno povedo njegovi vzgojiteljski verniki, ki jim je izročena šolska mladina. Mladina pridobi nekaj formalnega znanja s puhlo neživljenjsko vsebino:o vzgoji v pravem sodobnem smislu, o takšni, kot jo nujno terja sedanja družbena razvojna stopnja in perspektiva, ni govora; osnovnim vzgojnim načelom so vrata popolnoma zaprta.

Ta šola — mučilnica ne seznanja mladine s prirodo in njeno zakonitostjo z njenimi zakladi in odnosi človeka do njih ne posega v družbene odnose, ne prikazuje borbe naprednih idej z reakcionarnimi in ne gradi smele, optimistične, tvorne mladine, ki bi znala ceniti vrednote dela in uživati nad njegovimi ustvaritvami. In tako dalje.

Pod vplivom javnega življenja, prepletenega z vsemi mogočimi izrastki kapitalistične zmede, lažnega sijaja in «morale», je mladina z ostalo delovno družbo vred žrtev in plen imperialističnega polipa, ki je zasadil svoje tipalke v ta naš kos zemlje; mladina je žrtev njegove samopašnosti, ki ubija v njej polet, vero v razvoj, optimizem, ubija vse njene zdrave sile. Kot je bistvo kapitalizma protiprirodna, protidružbena in prav zato tudi proti vsaki resnični kulturi, takšna je njegova šola z vsemi svojimi vzgojnimi in učnimi nalogami, katerih končni namen je zadrževati razvoj in usposobiti mladino samo za njegovo slepo tehnično orodje. Zato ni čudno, če srečujemo v mladini obupance nad življenjem.

Z narodno-osvobodilno borbo smo dosegli, da je vsaj na enem delu tega spornega ozemlja vzvalovilo novo življenje tudi za mladino. Mislimo na cono B. Priča smo, koliko se tamkaj polaga na mladino, na njeno vzgojo, na izobrazbo, na njeno duhovno in telesno stran. Je prav obratno kot v coni A. Mladina ima vsak dan večje možnosti za umsko usposabljanje, šolstvo raznih smeri se je razmahnilo, izobrazbeni sistem spopolnil. Toliko delo se razvija v smeri resnične delovne življenjske šole.

Mladina je lastnina vseh: doma, šole in skupnosti ter ni več smatrana za navadno blago, za kakršno jo ima kapitalizem. Kako se vedno bolj vrašča v družbo načelo, da je lastnina zaradi človeka in ne človek zaradi lastnine, tako se s tem načelom seznanja tudi mladina. Naravno, da jo šola uvaja v življenje tako da se bo čim bolj zavedala svojih dolžnosti in pravic nasproti skupnosti in se razvijala v individualno močne člene delovne skupnosti. Tako gleda nanjo ljudska oblast in zato ji niso zanjo nobene žrtve previsoke. Če se dviga življenjska raven istrskega delovnega ljudstva, gre zasluga predvsem mladini, ki je že veliko prispevala k preoblikovanju družbenega življenja in bo v bodočnosti še veliko več. Z njeno rastočo družbeno zavestjo se stopnjuje tudi spoznanje, da se bo življenje tukajšnjega ljudstva vsestransko najbolj trdno in najhitreje razvijalo samo na čim bolj solidnem in družbeno naprednem gospodarstvu.

JANKO FURLAN

Momjan

Dobro letino češenj smo imeli

Ob času cvetenja sadnega drevja in še posebno češenj je bilo ob nevihti tudi precej toče. Ta nam je bila obtolkla precej cvetja. Tisti, ki rajši vidijo, da nam ne bi šlo prav in dobro, so se nad tem veselili in škodoželjno namigavali: Tako se trudijo in potijo, pa jim je že precej vzela suša, malo sedaj toča, ostalo pa bodo uničile še druge vremenske neprilike. Ostali bodo nazadnje brez kruha s svojo ljudsko oblastjo.

Kot nalašč, pa je ravno obratno. Tisto malo toče je še skoro koristilo, ker je obtolkla slabo cvetje. Toliko češenj je dozorilo, da smo jih imeli skoro polovico več kot lani. Kar po dva kamiona dnevno sta bila na razpolago za odvažanje, eden zjutraj, drugi zvečer.

Povedati moramo še, da so češnje povzročile tudi majhno nesrečo. Tovariš, ki je bil določen, da pomaga pri nakladanju zabojev, je neki dan tako nesrečno skočil s kamiona, da si je zlomil nogo.

V novem tekmovanju bomo na našem sektorju dali 4700 prostovoljnih ur za popravljanje cest in drugih javnih del. Pripravili bomo kamenja 210, peska 205 in zemlje 70 m3. Pri vseh teh delih bo sodelovalo 450 tovarišev množične brigade SIAU. Tudi vozniki so obljubili svoje sodelovanje in to kar 40 vpreg. Opravili bodo vsega voznega dela za 400 ur.

Opravila v vinogradu ki ga je poškodovala toča

Vsako leto napravi toča našemu vinogradništvu ogromno škodo. Razlika je v tem, da ni vsako leto škoda enaka, ker je odvisno od tega, kakšen obseg je toča zajela in kako močno je poškodovala. V primeru da je toča močno pobila, je ves trud, ki so ga vložili kmetje v vinograde, v kratkem času uničen. V primeru pa, da je toča močno poškodovala vinograd, ni uničen pridelek samo v dotičnem letu, temveč so občutne posledice tudi v prihodnjem letu, včasih tudi več let. Če je toča poškodovala vinograd mora vsak vinogradnik podvzeti vse ukrepe, da se povzročena škoda ne bo povečala in da se rane, ki jih je prizadejala, čim preje in čim bolje popravijo, da se posledice v prihodnjem letu kolikor mogoče zmanjšajo.

Ker smo ravno sedaj pred nastopom tako imenovanih «pasjih dni», v katerih se narava rada maščuje nad vinogradi, da jih obišče s točo in pusti zle posledice, hočem podati na kratko, kako bomo postopali z vinogradom v tem primeru.

V primeru, da je toča potolkla vinograd v času, ko je začel šele odganjati, da je odbila komaj razvita očesa, tedaj ne moremo ničesar pomagati. Poganjki, ki v drugič poganjajo, nimajo več nastavka.

Drugače je, če je nastala škoda v času, ko so trte že v bujni rasti. Oskrba vinogradov, poškodovanih po toči, se ravna po tem, v kakšni dobi jih je prizadela in po jakosti nastale škode. V vsakem primeru pa je treba vinograde takoj poškropiti.

Hujša toča pa napravi ogromno nepopravljivo škodo, liste razcefra, poganjke razbije in cele veje ali pa posamezne dele. Pridelek je tedaj zelo ali popolnoma uničen. V tem primeru moramo takoj po toči vinograd temeljito škropiti z 1:5 procentno galico. Poškodovani trs je bolj podvržen bolezni in da ohranimo dele, ki so po toči ostali zdravi, moramo takoj škropiti. S tem rane, ki jih je povzročila toča, razkužimo. Če so poganjki močno uničeni, jih prirežemo na dva do tri očesa, da vzgojimo novi rodni les, manj poškodovane pa prikrajšamo.

Ker se s poškodbo po toči rast trte za nekaj časa popolnoma ustavi, in taki vinogradi začnejo naknadno poganjati, moramo take vinograde zopet redno škropiti pozno v jesen, da les laže dozori. Ravno od tega je v veliki meri odvisen bodoči pridelek.

Tudi pletev moramo ponoviti, da ponovno vzgojimo dve do tri močne poganjke, ki jih potrebujemo za prihodnjo rez. Paziti moramo, da ohranimo po toči preostalo listje.

Vinograd, ki ga je poškodovala toča, je zelo oslabel. Zato ni dovolj, da škropimo in plevemo, temveč ga moramo vsestransko negovati. Če je le mogoče, mu pomagajmo takoj z lahko topljivimi umetnimi dušičastimi gnojili. Če pa tega ne moremo, je treba take vinograde prihodnjo jesen ali spomladi na vsak način pognojiti, da si laže opomorejo in da pridejo zopet k redni rodovitosti. Oslabel je pač zato, ker je napravila toča ogromno ran, ki jih mora trs zaceliti, za kar potrebuje veliko hranilnih snovi, ki jih je treba trti dodati.

Močno poškodovane grozde po pozni toči je treba odstraniti. Če je pa poškodovan le del grozda in se je bati, da bo zaradi deževnega vremena začelo gniti in da bo nastopila kisla gniloba, ki okuži že zdrave jagode, odstranimo poškodovane jagode. V suhi jeseni ni potrebno napadenih jagod odstranjevati, ker se itak posušijo.

Brezpogojno in prvo delo po toči je škropljenje proti peronospori, ker se bolezen lahko mnogo bolj razširi zaradi tega, ker napreduje na že poškodovanem grozdju in listju okuženje veliko hitreje.

Tudi prihodnjo spomlad se je treba pri obdelavi vinograda, poškodovanega po toči, ozirati na poškodbo in temu primerno usmeriti rez. Ne smemo preveč obložiti, ker je opešal, posebno ne smemo vršiti rez na šparone ali locne, temveč vedno rez na kratko. Upoštevati moramo tudi koliko je poškodovanih očes in tedaj pustimo po 1 reznik več in pozneje, ko odžene, odstranimo. Rez in obložitev moramo uravnati po življenjski moči posameznega trsa. Tudi ostala dela, zlasti škropljenje, moramo uravnati po poškodbi.

Pripominjam, da je sadno drevje, ki ga je več ali manj poškodovala toča, prav tako potrebno takoj po nastali škodi škropiti z modro galico in v jeseni ali spomladi dobro pognojiti, mlada drevesa pa na kratko obrezati. V nasprotnem primeru drevo tako oslabi, da se nekaj let ne opomore in ne pride do redne rodovitosti.

G. T.

MALO PO SLOVENIJI

Bukovo v Cerkljanskem na poti v socializem

(Nadaljevanje in konec)

Trdno so bile zasidrane korenine...

V spodnjem Bukovem živi družina Podbregarjevih. Zdrava slovenska korenina, trdno zasidrana v primorsko zemljo. Ko je leta 1941 razpadla stara Jugoslavija, je ta družina takoj našla pravo pot. Sin je stopil v osvobodilno gibanje takoj, družina pa je bila vsa organizirana že leta 1942. V začetku 1943 je bila vsa internirana v taborišče Fraschette pri Rimu, kjer so preživeli celih devet mesecev. Doma je bil ostal samo maček, ki se je zatekel k sosedu Malnarju. Zvesta živalica je takoj prvi dan po povratku prišla vsa vesela pozdravljat svoje domače. Bila je vsa iz sebe zaradi povratka svojih gospodarjev.

«Kar spoštovala sem jo zaradi njene zvestobe», je rekla mati Neža. Za zgled bi bila lahko marsikateremu domačemu izdajalcu, ki se je bil udinjal okupatorju.

Na poti v socializem

Lepo se je pogovarjati s takimi ljudmi, kot je Pobregarjeva Neža. Zvedel sem, da so tudi Bukovci zaorali nove brazde v ledino za gradnjo socialističnega življenja na vasi. Šest zavednih družin: Velikanjeva, Podbregarjeva, Hvalova, Cufrova, Malnarjeva in Celkova je stopilo v to skupnost. Rad bi bil slišal iz ust kakega izmed vaščanov, kako so se odločili. Napotil sem se k Podbregarjevim. Kako me je sprejela Podbregarica, ki je s hčerko plela krompir na ohišnici.

«O, jovčeš ta va na. Ti presneta reč. O, jov, jov, kako da smo začeli, bi rad vedel tovariš», me je gostobesedno sprejela. «Že leta 1941 smo začeli, takrat ko je sin Andrej pričel delati za OF. Bil je to prvi korak. Z osvoboditvijo smo napravili drugi korak, s tem da smo vstopili v zadrugo, pa tretji korak naprej. Če smo bili takrat, ko je bilo pri nas vse polno fašistov in domačih nevednih prodancev, prvi, moramo biti tudi danes prvi. V socialistični skupnosti bo naš razvoj še večji, naše življenje še boljše».

Tako je, mati Podbregarjeva. Ti in še mnogo drugih si že spoznala, da je tako bolj prav in bolje. Prav gotovo ni brez težav preobrazba vasi iz tistega zaostalega tradicionalnega mišljenja. Tudi v tem je borba za novo, borba z elementi, ki nazaj vlečejo. Nekaj jih je, ki so takoj udarili nasproti. Kot vedno. Ne morejo se otresti vpliva drugih in še samoosebne nezrelosti. Novo in dobro si vedno s težavo utira pot, kar je slabega, gre samo kot namazano. To drži in bo držalo. Pa se mi zdi, da ni potreba kar nič filozofirati o nekakšnih hiralnicah, o nekakšnih skupnih kuhinjah, o nekakšni vojaški disciplini. Vse to je delo tistih tako imenovanih gospodinj, ki so včasih tako rade zavrtele kavni mlinček, da so napravile malo — črnega — seveda ne za vse. In še koliko drugega tako na skrivši in potiho, zase in za svoje — hlapec in dekla in še kdo drugi tega ni pokusil. Bila sta manjvredna človeka — seveda za take priboljške, ne pa pri delu.

Je pa polno takih, ki samo čakajo in gledajo, kako se bo zadruga razvijala. Če bo šlo prav, bodo pristopili. Zadrugarji pa pravijo, da mora iti. In bo tudi šlo, so odločeni dosedanji člani.

Nad 400 ha zemlje ima sedaj ta zadruga. V prvi vrsti bodo redili živino in ovce, ker je kraj najbolj primeren za živinorejo. Potrebovali bodo razumnih živinorejcev. Za sedaj jim manjka pastir za 70 ovac, ki so jih že dobili v rejo. Na planini Otavnik so skoro vso zimo čistili pašnike. Sežgali so veliko apnenico in pripravili kamenja za gradnjo velikega hleva. Ko bodo vsi pašniki očiščeni grmovja, volšja in drugega, bo ta planinski pašnik lahko sprejel do 120 glav živine. Že letos lahko 90 glav. Prej pa se je slabo preživelo komaj 80 glav.

Kraj je zelo dober tudi za razvoj sadjarstva. Že letos so nasadili nad sto sadnih drevesc. V prihodnje bodo to še povečali.

Še Kojco bi bil podprl če bi se bila podirala...

Stari Podbregar samo posluša in gleda. Tudi če mu je že skoro osemdeset let, še vedno pomaga pri delu. Velik je še danes, toda ves izčrpan. Včasih je moral biti pravi hrust. Veliko jih je prestal v življenju. Najteže pa mu je bilo takrat, ko so ga bili fašisti odgnali. Ni mogel razumeti, da ga bodo odtrgali od te zemlje. Njega, ki bi bil takoj pripravljen podpreti še Kojco s svojimi širokimi rameni, če bi se bila podirala na njegovo hišo. Takrat se je bilo v njem pretrgalo, da je postal molčeč in zamišljen. Res se je po zlomu fašizma vrnil na dom, toda tisti ni bil več kot nekdaj. Danes nekako zadovoljen posluša razgovore mlajših. Sliši, da so to revolucionarni pogovori. Pritrjuje in je zadovoljen. Prepričan je, da je tako najbolj prav. V njem je bilo v mladih letih toliko moči in prožnosti, da bi bil preskočil še Kojco, če bi šlo za stavo. Danes pa prav njegovi mlajši ljudje delajo take skoke v napredek. Skrbi in bremena mu bodo odvzeli. On pa bo še vedno pomagal po svojih močeh. Saj drugače ne more, ker je preveč vajen delati. Zanj bi bila žalitev, če bi mu kdo dejal, da mu delati ne bo več potreba. Kako rad bi na sredi tega polja zaspal obkrožen od vse te mlade rasti.

* * *

Zadovoljen se vračam preko bukovskega prelaza na Reko. Na širokem ovinku popravljajo naši cestarji visok podporni zid, ki je bil porušen še za časa borbe. Zadnji sledovi fašističnega divjanja izginjajo tudi od tu. Vrhova Porezna in Kojce osvetljujejo zadnji žarki zahajajočega sonca. Pod njima se zgubljajo v polmrak vasi Kojca, Krtečine, Žabče, Orehek, Jesenice, Ravne in Grapa. Vse ščitita pred mrzlimi severnimi vetrovi, da imajo ugodno lego. Le nekako preveč na strmem so.

Spomin poleti nazaj v čase partizanstva, ko so prav na vrhu Kojce padali borci Vojkove brigade. Več jih je bilo, med temi sta še v spominu Prvanja Tone, kmet, in Primic Rado, študent. Ta sta prav ob sončnem vzhodu dala življenje za bratstvo in idejo delavca in kmeta. Vsi smo se takrat borili za uresničenje teh teženj. Oboje: idejo in zmago nam je hotel uničiti okupator s tanki, topovi in zrakoplovi. Ni uspel. Uspeli pa smo mi.

Naše trpljenje ni bilo zaman. Ob zapadnem vznožju Kojce se ljudje združujejo v delovno skupnost. V novi razgledanosti bodo kovali s svojo pridnostjo boljše in lepše življenje.

Pod mlinarjem Korenincem žvižga na visoki bukvi kos svojo večerno slovo pomladnemu dnevu. Tudi on občuti sproščenje teh ljudi. Zato pa jim poje zvečer, poje jim zjutraj in vsiplje med njihova polja glasove svobodnega življenja.

P. A. — OGAREV

naším ženam

Notranje prepričanje bo zmagalo

Od tržaških volitvah in ob strašni gonji proti novi Jugoslaviji in njeni ustvarjalni sili preleti človeka isti občutek, kot ga je spreletel neštetokrat v partizanih. Dogajalo se je za časa velikih sovražnikovih vdorov na osvobojeno in pol osvobojeno ozemlje, ko so bili partizani navidezno poraženi. V takih trenutkih so oklevajoči in manj trdni ljudje dvomili nad njihovo končno zmago. Toda stvarnost je kmalu prepodila vse dvome, kajti v vseh viharjih je ostalo vselej jedro partizanske vojske in na novo porajajoče se ljudske oblasti nedotakljivo. V sebi je imelo dovolj življenjske sile, da je z njo obujalo moči tam, kjer so pojemale. Sovražnik je odšel, hajke je bilo konec in vse se je znova utirilo na starih temeljih borbe za pravico in demokracijo, ki je po neurju še bujneje vzcvetela.

Izid tržaških volitev je nedvomno v tesni zvezi z napadi na Jugoslavijo. Ti so bili in so za Vidalija neusahljiv studenec, iz katerega črpa sile za uresničenje svojih temnih smotrov. O njih govori le redko odkrito in jasno. Zastira jih pod različnimi frazami čistega internacionalizma in predanosti Sovjetski zvezi. Če ne bi bilo teh fraz in bi ostalo golo ogrodje, bi se marsikdo zdrznil in vprašal samega sebe: Kam drvim? Kaj kličem nad svoje rodno mesto?

Tržaške volitve so se kruto dotaknile te vrednote. Na njih je zmagala reakcija. To se pravi, da so zmagala načela laži, hinavščine, grabežljivosti, sovraštva, mržnje in v našem primeru tudi najogabnejšega šovinizma. Vse to ne more privesti do zbližanja med tu živečimi narodi, vse to le razkraja slovensko-italijansko bratstvo, daje buržoaziji možnost, da usmerja ljudi od perečih problemov na probleme osvajanja tujih ozemelj in se takozlahkoto poslužuje vseh sredstev, da stisne vijak nad ljudstvom, ki ga je na ta način ukrotila in uspavala. Znane so Marxove besede, da narod, ki zatira druge narode, tudi sam ni svoboden. V zgodovini so že neštetokrat našle potrdilo in žal ga bodo tudi pri nas znova našle. V šolskih učilnicah se bodo vzgajali otroci k še večjemu preziru do Slovencev, doma in na cesti so se že pričele češče oglašati besede «maledetti s'ciavi», saj jo jih zdaj sprostili. Na mestu da bi Trst izžareval iskreno sožitje med narodi, da bi se naši otroci vzgajali ob dragocenih zakladih slovanske in italijanske kulture ter si z njimi oplemenitili svojo dušo, se vanjo seje seme sovraštva. Kakšne bodo kali, ki jih bo pognalo? Pogled v preteklost je dovolj. Vse nam je z njim povedano.

Čvrsto jedro, ki je ostalo združeno okoli Ljudske fronte, tako kot je ostalo ob času hajk in sovražnih vdorov okoli partizanske vojske in ljudske oblasti, ima v sebi dovolj nezlomljive volje. Z njo bo preprečevalo uveljavljenje žalostne preteklosti in licemernih in človeštvu sovražnih načel. To jedro sestavljajo ljudje, ki jim je borba za zmago resnične demokracije, za sožitje med narodi najvišji cilj. Od nje niso odstopali tedaj, ko se je sovražni obroč tesno stiskal okoli njih, in tudi danes ne bodo klonili. Zavest, da je borba za resnico najvišja odlika, je tista sila, iz katere črpajo iz sebe moči, tako kot jo črpajo jugoslovanski narodi. Resnica pa je taka, da čim bolj jo skrivaš, tembolj se preriva na plano. Ko se bo prerila, bo svet vedel, kaj se dogaja v Jugoslaviji, zakaj je bilo vredno, da si je jugoslovansko ljudstvo žrtvovalo marsikje, da čimprej ustvari socializem. Svetovna protiimperialistična fronta bo zvedela, kako utrjuje njeno jačino socialistična Jugoslavija. Lažni, argumenti, s katerimi slepi Vidali ljudi, bodo sami od sebe odpadli.

Ljudska fronta bo ostala glasnik te resnice in dosledni protiimperialistični borec. Kot taka bo razkrinkovala politiko udinjanja imperializmu in reakciji na tržaških tleh. Gojila bo bratstvo med Slovenci in Italijani ter žigosala šovinizem in politiko laži in prevare. Tržaška žena bo samo v njej našla kažipot v dni, v katerih bo lahko vedro gledala v prihodnost svojih otrok. Marsikatera tega še ni dojela. Marsikatera je dojela, pa so drugi zunanji činitelji močnejši od njenega notranjega prepričanja in jo odtegujejo od nje. Toda eno je gotovo, da dolgo je ne bodo več.

Tako skrbi nova Jugoslavija za otroke padlih borcev

Sredi čarobnega Dubrovniškega zaliva leži majhen otoček. Lokrum se imenuje, domačini pa mu pravijo tudi pol za šalo pol zares — Otok ljubezni. Ta naziv se ga je prijel tedaj, ko si je Maksimilijan, brat avstrijskega cesarja, pred svojim odhodom v Meksiko pripravil na njem udobno gnezdo zase in za svojo mlado ženo.

Med dateljnovimi palmami, oranžami, limonami, kaktusi, indijskimi figami in drugimi čudovitimi rastlinami vročega juga je udoben gradič. V novi Jugoslaviji je postal dom za sirote padlih borcev iz Dalmacije.

Sto dvajset dečkov in deklic prebiva v njem in se vzgaja v junake dela za socialistično domovino. Sonce pripeka, vsi so bosi, ker je to poleti za nje najbolj zdravo. Zagoreli in okrogli so v obraz, z ličk so izginili sledovi gorja, ki se jih je že v zorni mladosti dotaknilo. Zlasti ljubke deklice v svojih pisanih krilcih in modrih pentljah v glavi. Kakor metuljčki so. Človek bi najrajši enega ugrabil in ga ponesel na svoj dom. Toda otožno bi povesil svojo glavico in zahrepenel nazaj med pisano družbo. V njej je srečen, v njej ne pogreša očka, mamice. Enak med enakimi je v njej. Svetoivanski pevski zbor «Slavko Skamperle» jih je obiskal na svoji turneji po Dalmaciji. Prišel je k njim s svojo pesmijo. Sprejeli so ga na pomolu in neka deklica mu je izrekla dobrodošlico. Nato so se oni umaknili v svoje prostore, da pripravijo presenečenje, zbor si je pa pod vodstvom upravitelja doma ogledal park. Na njegovi južni strani se morje po podtalnih rovih zajeda vanj in tvori malo jezero, ki ima vedno dotok sveže vode in odtok umazane. To jezero so pretvorili v kopališče za otroke. Imajo pa še drugo igrišče s peskom in trato. V parku samem sta tudi dve lični baraki, ki služita za učilnici. Zidali bodo novo šolsko poslopje. Za sedaj imajo samo prvi in drugi razred. Drugo leto bo tretji, naslednje četrti in peti, tako da bodo končali v tem domu osnovno šolo, predno pojdejo v gimnazijo ali sedemletko.

Po ogledu parka so že končali z vajo. Sedeli so zbrani v svoji veliki obednici, ki ima na eni steni sliko Tita, na drugi Stalina. Hrupne svetoivanske goste so še enkrat pozdravili, nato pa jim pokazali, kaj so se naučili. Silno mnogo znajo petja, deklamacij in krasnih narodnih kol. Ob pogledu nanje in na prisrčno izvajanje programa si je še marsikateri moški moral obrisati solzo, ki se mu je utrnila. Ti otroci so dali osvoboditvi domovine in veliki napredni misli, ki naj bi objela vse človeštvo, največ, kar je mogel kdo dati. Dali so materino in očetovo ljubezen. Ali nova Jugoslavija ume ceniti njihovo veliko žrtev. Ustvarja jim domove tam, kjer je zanje najlepše, najbolj zdravo in sončno, in daje jim najboljše, kar ima. Tako ravna z otroci samo socialistična država. To dejstvo je nemogoče prikriti in oviti v laž. Otroci samo so njegova najboljša priča. Oni čutijo s svojo domovino tako kot nihče drug. Povezani so z njo, z njeno borbo in Titom z nezrahljanimi vezmi. Njihovi starši so jo pomagali venčati s slavo osvobodilne borbe, oni jo bodo s slavo dela in graditve.

SVETOIVANSKI PEVSKI ZBOR «S. SKAMPERLE» V DRUŽBI SIROT PADLIH PARTIZANOV NA LOKRUMU.

V kmečki obdelovalni zadrugi so lazaropoljski kmetje našli dom in domovino

MAKEDONCI V PRVOMAJSKEM SPREVODU.

Njegove modre, bistre, a nekoliko zasanjane oči se nasmejejo: «Ona je v našem hotenju, v naši volji v naši delavnosti. Sami vidite naš planinski svet pod seboj. Zadruga ga obsega 1.200 ha. Od tega je 280 ha pašnikov in 40 ha orne zemlje. Ostalo je gozd in goličava. Iz njega se pozimi priklatijo volkovi. Tudi letošnjo zimo smo se ves čas borili z njimi. Tri pse so nam uničili, predno se nam je posrečilo jih s strupom pokončati. Toda tudi pri nas je zdaj kruha za vse in tudi pri nas je postalo življenje lepo. Našli smo dom in domovino.

Že naši stari so se ukvarjali z ovčarstvom in to na najprimitivnejši način. Pogosti albanski vpadi so jih spravili ob to imetje in jih prisilili, da so se začeli razseljevati po svetu. Mlajši nismo odhajali sicer več tako daleč kot naši stari, a odhajali smo. V mladosti sem služil za portirja v hotelu Bristol v Skopju, kjer sem se seznanil s tkalskim delom. Prišlo mi je na um, da bi tudi sam tkal iz domače volne. Na skrivaj sem snoval vzorce in na očetovo godrnjanje izdelal dva in trideset metrov blaga. Odnesel sem ga v Debar, kjer so ga Italijani rade volje kupili. Bilo je to 1940 leta.

«Zbogom uboštvo», sem zaukal nazaj grede in sklenil, da svoje znanje posredujem vaščanom. Sleparili so nas, oni od Galičnika so višali ceno volni, dokler se nismo zjedinili, da je najbolje, če eden kupuje in prodaja za vse. Zapisali smo si, koliko metrov je vsak izdelal, da bi ne bil nihče prikrajšan pri računu».

V tem trenutku se je ves predal spominom. Zdelo se je, kot da jih veter nosi s seboj in jih niza zdaj pred nas drugega za drugim. Preko Koraba in Krčin planine so zapele partizanske puške. Lazaropolje je bilo svobodno partizansko ozemlje. V njem je bil prvim makedonski narodno-osvobodilni odbor. Izdajal je propustnice in vodil tkanje blaga za partizansko vojsko. S sosednjih albanskih gor so ob belem dnevu pridrveli balisti. Nesreča je hotela, da so bili vsi na delu in so v vsej vasi le enega našli doma. Ni se pomišljal. Odprl je ogenj nanje in užgal po njih tako močno, da so štirje obležali za vselej, a trije so bili ranjeni. Tako je plačal balist Demail svoj rop. Potem je tri mesece koval maščevanje in čez tri mesece prihrumel s svojimi roparskimi oddelki. Vse je izpraznil, vse odnesel s seboj. V vasi je ostalo šestnajst najzavednejših in predanejših družin za vezi in partizansko zatočišče. Demailovim vohunom ni ostalo prikrito. Izvohali so, da Lazaropoljci še dalje delijo streho s partizani, in tretjič je Demail vdrl v vas. Polnih štiri in dvajset ur je trajala bitka. Ko se je končala, so se morali umakniti tudi najpredanejši z lazaropoljskih livad. Taka je povest Lazaropoljcev v narodnoosvobodilni borbi, stisnjena v nekaj preprostih stavkov in v bistvu enaka povesti neštetim vasem, kjer koli na slovenski zemlji. Z osvoboditvijo Makedonije se je pričel njen drugi del, ko je mala gorska vasica v svojem razvoju daleč prehitela vasi v dolini in vasi v kulturno naprednejši Sloveniji.

«Povej nam, drug Taško, kako ste začeli z zadrugo, kaj vas je napotilo in kakšne težave ste imeli», vrta v njega podjetni Hrvat s pravo novinarsko žilico.

«Napotila nas je socialistična preobrazba v naši državi, a tako le prav majhen napotek nam je bila tudi izkušnja s prvim tkanjem tedaj 1940 leta».

«Pa ste začeli takoj tkati?»

«Da, takoj. Makedonija je bila svobodna, toda njeno ljudstvo strgano in golo ter vojne še ni bilo konec. Misliti je bilo treba na čim hitrejšo obnovo, ki jo je omogočala le racionalna izraba vse delovne sile.

(Nadaljevanje sledi)

PRED USMRTITVIJO

Za vrati so se zaslišali prožni ženski koraki in odsekano udarjanje Fricovih škornjev. Ljudje v veliki sobani so se spogledali med seboj. Bilo je kakor da se je napeta tišina, ki je visela nad njimi že vse jutro, razvozlala.

«Nove ženejo», se je stisnila petnajstletna Marija k svoji materi. «Zopet je bil kje rastrellamento». Oči, ki so že zdavnaj pozabile nasmeh in otroške igre, so se še bolj razširile. Toda nekaj kalnega, nekaj nedopovedljivo težkega, novo grozo pričakujočega je bilo v njih. Katre ni bilo ničesar strah. Tudi smrti v veliki peči na dvorišču, o kateri je pripovedoval tisti žid, se ni bala. Včasih se je skrivaj ozrla preko okna tako, da je ni videla straža pod njim, in pogled ji je ostal na železnih vratih, ki se niso nikoli odprla. Skozi režo na njihovem spodnjem robu se je razločno videl ogenj. «Tu gorijo živa telesa, tu bo plamen tudi naju objel», je švignilo skozi možgane. Se trenutek se je ozrla na dim, ki se je v dolgih, sajastih, zavitih pramenih valil pod sonce in modro nebo, ki se je bočilo nad mestom. Nato se je polagoma odmaknila in tako, kakor da ni bilo nič, odšla k hčerki.

Tam med drugimi je sedel ta njen otrok in vsrkaval vase zgodbo za zgodbo. Pretežke so bile za mlado srce in od njih so take njene oči. «Kako bom pogledala vanje oni zadnji trenutek? Ne, saj tega ne bom zmogla. To je preko človeških moči». Kot v groznici se je stresla v strahu pred tistim, kar naj bi prišlo, in se potem vselej nekam opotekaje sedla na tla. Marija ni slutila, kaj se godi v njej in tudi druge niso slutile. Da zažigajo ljudi v tovarniški peči, je vedela ona edina izmed žensk. Nekaj moških, ki so zavzeli zase zgorni konec sobe, je tudi vedelo, a molčalo. Molk je bil še najboljši. Ohranjal je upanje. Kako bi bilo sicer živelo v tem prostoru toliko ljudi in mislilo na to, kdaj jih obliznejo žareči zublji?

V vratih je zaškrtal ključ. Troje ženskih postav je porinil debeli Fric v sobo, zaloputnil vrata in jih dvakrat zaklenil za njimi. Svečano je opravljal to opravilo, kakor da bi bila samo od njega odvisna zmaga nad upornimi partizani in uspeh velikega reicha. Kadar je bil dobre volje, je obstal pri vratih. Prikrižal roke na prsih in visoko zavaljeno telo se mu je treslo od naslajajočega pogleda na skupino izžetih žena in od umazanega poželenja, s katerim so objemale nove, še krotke jetnice njegove pijane oči. Znal je tako stati nekaj dolgih hipov, ki so se zdeli jetnikom večnost. S silo so premagovali maščevanje v sebi, krotili mišice, ki so se hotele same od sebe stegniti. Zahrohotal se je votlo, se sunkovito, po vojaško zaokrenil in odšel, kakor je bil prišel.

Sprva ni dolgo nihče nič izpregovoril. Ko je odšel, je vsak vsakokrat čutil le, kakor da bi planil v sobo čistega zraka in prinesel olajšanje. Tudi zdaj je bilo tako. Zaradi molka, ki ga je pustil za seboj, so stale Fanika, Slava in Anica še vedno na mestu, kamor jih je pahnil. Neodločne so bile in niso vedele, kaj jim je storiti. Ugašalo je celo upanje, ki se je znova naselilo v srce, ko jih je poklical iz temnih celic v skladišču in jih peljal za seboj v zgornje prostore.

«Pritisnila bom Ivico k sebi, ko pridem domov in s poljubi bom pokrila vse njegovo belo telesce. Udirali se bodo v njegovo mehko meso in za vsakim se bo na glas zasmejal», si je šepetala Anica, ne da bi kaj izgovorila. Popravila se je koder črnih las, ki se ji je usipal na čelo, in kar nekam gizdavo je šla za Fricom po stopnicah. Čutila je, da bo še živela in da še mlada. Fanika je iskala v požgani vasi rojstno hišo. Pet jih je zgorelo v njej — mati, oče, Dragica, Jurkica in Andek. Ostala sta ona dva, ki sta pri partizanih, in ona. Domov pojde, ko jo izpustijo, obdelala bo njive, da bo lahko zopet nosila partizanom in popravila bo, kar se da popraviti, da bo hiša ne bo več razvalina ko se vrneta. Slavo so ujeli, ko je šla iz odreda po cesti v vas. Nikogar ni imela, da bi mislila nanj, a fantje jo bodo veseli, kadar se vrne. Katero so neki zdaj dobili za pot v sovražnikove postojanke? Vsaka ni pripravna. Da, neutegoma se mora vrniti nazaj. Življenje ji ni darovano zanjo, temveč za borbo. Ko bi vedeli, ne bi bili z njimi tako velikodušni. Visoko je zravnala rame in se izprosila. Tu je bil zrak ujet sicer v stene zgradbe, ki je bila zdaj ječa, a bil je drug zrak. Ni bilo tistega zagatnega vonja kot spodaj v celicah smrti in tistega smradu po odrtih govejih kožah, ki so jih sušili. Ušle so temu, živele bodo, delale in ne bodo jih končali v peči.

Znane so bile skrivnosti rižarne. Predolgo so bile v samicah, da bi jih ne zaslutile in dobile potrdilo zanje. Toliko takih majhnih stvari je vzbujalo njihov sum. V samoti napne človek vse čute, postane pozoren na stvari, ki mu v navadnem življenju zbežijo. Nekdo je povedal in potem je šlo od celice do celice, kjer so ljudje bdeli nad tem, ali jih popeljejo od tam v zgornje prostore in v življenje ali na dvorišče in v smrt. Kakor ukopane so bile spodnje celice ter ves ta prostor, poln znanih obrazov se je zavrtel okoli njih in niso našle zdaj moči, da bi stopile dalje. Tako je bilo, kot bi čakale, da jih kdo ne ogovori ,jih privede v resničnost, nad katero so zopet dvomile in niso več verjele, da jih pelje v svobodo.

Napetost je polagoma popuščala in prav polagoma se je vtrgala beseda. Prva je to storila Mica, kjer je bila tudi drugače zgovorna in nemirna, a srce, ki ga je imela za vsakega na dlani. «Ali ne boste prišle bliže?» je rekla. «Pridite, da nam kaj poveste. Tu v tem kotu smo se zbrale me žene». Napravila je do njih nekaj korakov, da bi jih opogumila. Z novinkami je bilo vedno tako. Nobena se ni znala takoj znajti. Za vsako je bilo treba poiskati primerno besedo, da se je potem razvozlalo tisto, kar je tiščalo v prsih.

Na spodnjem, ženskem koncu, se je premaknila gmota, ki se je zdela nekaj hipov poprej popolnoma negibna. Nekatere so ustale, premaknile otrple ude in iskale novega pripravnega prostora, kamor bodo sedle. Druge so se sede pomaknile nekoliko v stran, da pripravijo mesto novinkam. Bilo je edino, kar so lahko delile z njimi razen zgodb, ki bodo zdaj na novo oživele v njihovem pripovedovanju, dokler si vsega se ne povedo. «Tu sedite», jih je vabila Mica». Glejte, kako lepo smo vam pripravile. In povejte nam kaj, kako je zunaj med našimi partizani. Nekatere smo že mesece odrezane od sveta». Fanika, Slava in Anica so se vsedle skupaj, kakor da bi čutile svojo nevidno usodo. Nekaj grenkega in bolesnega se je sesedlo Faniki v kotičke ustnic, ko je pričela govoriti o Lipi, o njihovi vasi tam pri Klani, ki so jo Nemci in fašisti do tal požgali. Grozila jim je, da ne uidejo pravici, zato so jo odpeljali.

Njih povest je trajala do poznega popoldneva. Moški so se premaknili bliže, da bi jo slišali in bi potem tudi oni razodeli vsak svojo. Do tega pa ni prišlo. Ob petih je zarožljajo v vratih. Zamaščeni Fric je stal zopet oholo in oblastno, pripravljen, da izvrši nad žrtvami poslednji ukaz. Odsekano je izgovoril njihova imena in obraz mu je prebegaval top, škodoželjen nasmeh. Katra se je sklonila nad hčerko in jo prijela okoli vratu. Vanjo si ni upala pogledati.

«Varale so vas nade, zaman ste se mu vdajale. Tako se znamo mi igrati s svojimi sovražniki», so govorile njegove oči. Fanikine so mu s pogledom odgovarjale: «varale so nas samo nekaj bežnih trenutkov, toda v gozdu imam dva brata in Slava ima cel odred tovarišev». Obe s Slavo sta stopili naprej in čvrst, kakor še nikoli, jima je bil korak. Morali sta dajati poguma Anici, ki je zapuščala otroka. Fric ni smel uživati v njihovi bolečini.

MARA SAMSA

NEGA ZOB PRI OTROCIH

Pokvarjeni zobje so ena od najpogostejših otroških bolezni, kateri moramo prav tako posvetiti vso pažnjo kakor ostalim boleznim. Prvi pogoj za ohranitev zdravih zob je čistoča. Ako ostanejo ostanki hrane predolgo časa med vdolbinami zob, se polagoma razkroje. V ustih je vedno mnogo klic, katerim ostanki hrane še pomagajo v razmnoževanju. Bakterije izločajo pri razmnoževanju neko kislino, ki razjeda zobno sklenino in kosti. Zob se na tak način omehča in prične gniti. Okvara zob se javlja na onem mestu, kjer so ostanki hrane. Gniloba pa gre vedno globje, kajti zob se sam od sebe ne more ozdraviti. Ako ne peljemo otroka takoj k zobozdravniku, cel zob propade, povzroča hude bolečine in okuži še ostale zobe.

Že triletno dete se mora privaditi čiščenju in snagi zob. To opravilo pa je za malega otroka nekoliko neprijetno in odveč. Če otroka vztrajno priganjamo k čiščenju, se bo tega opravila tako privadil, da ga ne bo popustil več. Najbolje je čistiti zobe po vsaki hrani. Najbolj važno pa je osnažiti zobe vsak večer pred spanjem, ker se tako ostanki hrane ne morejo razkrajati preko noči. Za čiščenje zob je najprimernejša zobna ščetka in zobna pasta, ki ju kupimo v trgovini ali lekarni. Zobe je treba temeljito očistiti z vseh strani, posebno pa od zgoraj navzdol, da odpravimo tako vso hrano, ki se je nabrala med zobmi. Ne prestrašimo se, če nam pri prvem čiščenju dlesni nekoliko krvave; z rednim in energičnim drgnjenjem dlesni se polagoma krvavenje ustavi in se dlesen okrepi. Izbira zobne paste ni važna. Glavno je ščetkanje zob s pasto, ki ne vsebuje sestavin, ki bi škodile zobu.

Ne smemo čakati do tedaj, da otroka prične zob boleti. Večkrat moramo pregledati otroku zobe in, čim ugledamo najmanjšo okvaro, popeljimo otroka takoj k zobozdravniku. Redno pregledovanje zob pri zobozdravniku je nujno potrebno. Tako preprečimo hude večje okvare. Popravilo majhnih okvarjenih zob je veliko lažje in tako prihranimo tudi na stroških.

Sami starši dobro vedo iz lastnih izkušenj, koliko je vreden zdrav zob in kaj pomeni za pravilno prehrano. Ali kljub temu zanemarjajo zobe svojih otrok. Veliko grešijo, če ne zdravijo svojim malčkom mlečne zobe. Običajno mislijo: ti zobje so samo začasno in itak izpadejo. A mlečne zobe moramo prav tako skrbno čuvati in jih negovati, ker zaradi prezgodnjega izpada kočnjakov se stalni zobje ne morejo pravilno razrasti.

Zato posvetimo otroku vso skrb pri negi zob in se zavedajmo, da otroku tako samo koristimo.

ANGELO VIVANTE

JADRANSKI IREDENTIZEM

32

Do enakega razpoloženja pride tudi na volitvah jeseni leta 1865 po razpustu mestnega sosveta zaradi dogodka Porenta-Lamarmora. V manifestu, ki priporoča liberalne kandidate 4 volivne skupine, je med drugim rečeno: «Novi ministri napovedujejo dobo svobode in resnične avtonomije. S tem da boste volili za naše kandidate, se boste pokazali dosledne samim sebi in boste po svojih močeh olajšali uresničitev političnega sistema, ki ga je započela izvajati današnja vlada. Vedeti morate, da se bo slab položaj našega mesta mogel izboljšati edinole pod tem političnim sistemom.» «L'Arlecchino», to je neki drugi humoristični listič Pulcinellovega kova, govori bolj po domače: «Približali se bomo samo tistim, ki bodo imeli kot volivni znak program ministra Belcredija in nam bodo rekli: volite-» V teh dneh izraža zelo ugledni dunajski časopis «Der Wanderer» svojo naklonjenost do tržaških liberalcev, ki podpirajo novo vlado, in svoj odpor proti konservativcem, centralistom in nasprotnikom nove vlade.» («Il Tempo» z dne 30. sept. 1865).

Takoj po vzpostavitvi novega tržaškega mestnega sosveta oziroma deželnega zbora, voditelj italijanske liberalne stranke Francesco Hermet protestira «proti podli in smešni in zelo razvpiti obtožbi, da liberalci uganjajo nekakšen «separatizem» in nekakšne prevratne spletke, ki so popolnoma nemogoče, če pa bi dejansko obstajale, bi pričale o popolni nespametnosti ali pa o veliki zlobnosti tistega, ki bi se jih posluževal.» V zapisniku o seji je na tem mestu zapisano: «Dolgo in bučno ploskanje na galerijah, ki jih župan opominja k redu.»

Tu je treba poudariti, da liberalni prvak Hermet pride na dan s to nepričakovano protiiredentistično izjavo zato, da bi z njo čim učinkoviteje podprl svoj protest v zvezi s celo vrsto pritožb italijanskih tržaških nacionalistov. Hermet je namreč v svojem govoru protestiral proti nekaterim vladnim ukrepom, ki so bili nemškutarskega značaja, tako na primer proti temu, da je bila prisega svetnikov prvič sestavljena tudi v nemščini, da so državne oblasti pošiljale na občino vedno večje število nemških dopisov, da se je pripravljal načrt za obvezni pouk nemščine že od prvega razreda ljudskih šol. Hermet je v tistem trenutku čutil, da mora, če hoče s svojim protestom računati na uspeh, nujno ločiti koristi naroda od strani iredentizma. Nekaj mesecev kasneje, in sicer na bližnjem zasedanju deželnega zbora, ki se vrši v decembru 1866, Hermet ponovno protestira proti dvema drugima vladnima ukrepoma, in sicer proti odvzemu paritete občinski gimnaziji (ki je bila pozneje vrnjena) in proti odstavitvi nekaterih profesorjev, osumljenih prevratnih idej. Ta drugi protest, pa čeprav je podobnega značaja kakor prvi, izzveni v povsem drugačnem tonu. Hermet v svojem govoru omeni, kako je v štajerskem deželnem zboru «neki» nemški poslanec zagrozil, da «bo obrnil Avstriji hrbet». «Tudi mi» — pravi Hermet —, «če bodo stvari šle to pot, bomo lahko rekli isto.» Pač separatistični namig, o katerem je uradni časopis rekel, da «je zbudil splošno ogorčenje».

(Nadaljevanje sledi)

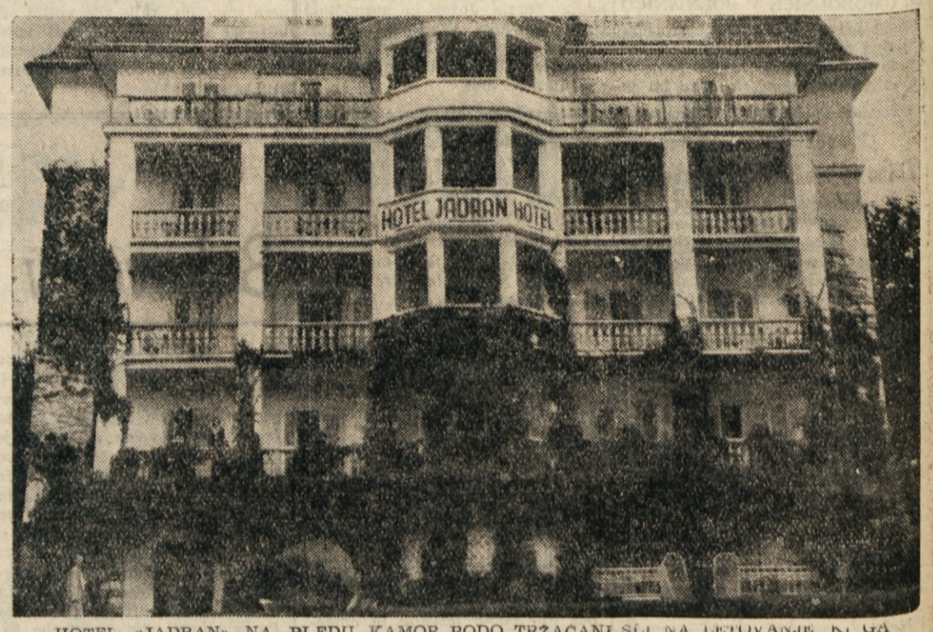

HOTEL «JADRAN» NA BLEDU, KAMOR BODO TRŽAČANI ŠLI NA LETOVANJE, KI GA ORGANIZIRA PLANINSKO DRUSTVO.

UREDNISTVO: ULICA MONTECCHI štev. 6, III. nad. — Telefon štev. 93-808. — UPRAVA: ULICA R. MANNA st. 29 — Telefonska številka 83-51. OGLASI: od 8.30-12 in od 15-18, tel. 83-51. Cene oglasov: Za vsak mm višine v širini 1 stolpca: trgovski 40, finančno-upravni 60, osmrtnice 70 lir. Odg. urednik STANISLAV RENKO. — Tiska Tržaški tiskarski zavod. — Podruž.: Gorica, Svetogorska ul. 42, Tel. 749 - Koper, ul. Battisti 30/a, Tel. 70.

NAROČNINA: Cona A: mesečna 260, četrtletna 750, polletna 1400, celoletna 2600 lir; Cona B: 144, 414, 792, 1440 jugolir; FLRJ: 55, 165, 330, 650 din. Poštni tekoči račun za STO-ZVU: Založništvo tržaškega tiska, Trst 11.5374. — Za Jugoslavijo: Agencija demokratičnega inozemskega tiska — Ljubljana, tekoči račun pri Komunalni banki v Ljubljani 6-1-90603-7. — Izdaja ZALOŽNISTVO TRŽAŠKEGA TISKA D. Z O. Z. — TRST.